

Tvůrčí život

ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ

ročník 7/2018

číslo 3

Ke kořenům
unitářství

Co může ukázat
religionistika

Náš barevný svět

Barvy a jejich
vnímání

Výročí 450 let
od vydání ediktu
z Tordy

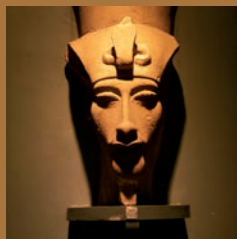
Rev. Diane
Rollertová,
americká
unitářská
ambasadorka
v Evropě

Konference
Ekologie
a spiritualita

Dávné kořeny unitářství

Barvy a nálada

Vážení čtenáři,

všimli jste si, jak asi vzniká časopis Tvůrčí život a že se něčím liší od většiny časopisů, které v češtině vycházejí? Ano, jistě málokdo přehlédl, že časopis je zčásti zaměřen tematicky. Každé z jeho čísel přináší jedno živé a druhé spíše doplňkové téma. Obě lze zjistit ihned při pohledu na barevnou obálku časopisu. Jenže jak to, že článek k živému tématu a ve většině případů i editorial, případně další texty, píše v každém čísle Tvůrčího života jiný autor, přičemž jména autorů se přibližně po roce opakují?

Odpověď je jasná: To vždy jeden z unitářských duchovních je garantem jednoho čísla. Po celý rok si štafetu podávají. Asi po roce se opět každý unitářský duchovní k práci na Tvůrčím životě navrací. Volí si téma a vytváří „svoje“ číslo Tvůrčího života. Nejenže píše vlastní články, případně editorial, dodává do čísla fotografie a jiné obrázky, ale oslovuje členy své obce i svoje přátele mimo členskou základnu Unitarie, osobnosti, jichž si váží a s jejichž články a názory si přeje seznámit čtenáře Tvůrčího života. Tak vlastně vznikne pestrá, typicky unitářská diskuse, která nikomu nic nevnucuje, pouze nabízí, kdy jednotliví autoři říkají: „Takhle to vidím já.“ Nebo: „Nabízím svůj pohled na dané téma, problém apod.“

Tímto způsobem vzniklo i číslo Tvůrčího života, které máte právě před sebou. Přiznám se, že jsem si jako téma zvolila své dvě lásky: dějiny vývoje myšlení, a zejména náboženství, a barvy – téma důležité pro každého, kdo se pokouší malovat nebo se nějak výtvarně vyjadřovat. Že spolu vůbec nesouvisejí, že to jsou dva zcela různé tematické okruhy? Pro mne si zase tak vzdálené nejsou. Něco z tohoto pohledu přiznávám v článcích, které jsem napsala pro toto číslo.

Opět po roce nám do Tvůrčího života přispěl profesor Miloš Dokulil. Ve svém obsáhlém článku k hlavnímu tématu tohoto čísla nás provází při hledání kořenů unitářství nejen historií, ale v závěrečných otázkách naznačuje, jaký že poklad lze v unitářství najít. Nejen vzhledem ke svému věku nesdílí vždy dnes běžné přístupy, a to nejen v gramatice.

Závažné a k zamyšlení vedoucí poučení z religionistiky, avšak převážně nevážně, nám podává ThMgr. Milan Klapetek z Institutu celoživotního vzdělávání VUT v Brně, přednosta katedry strécovské filosofie Universitas Magnomoraviensis Straecorum a náčelník Pyrrhovy akademie válečného umění.

Nad kořeny a větvemi unitářství v Brně se zamýšlí předseda OUB Ing. Pavel Sedlák a o barvách a světle z fyzikálního hlediska pojednává RNDr. Milan Lustig. Zmiňuje se také o udržení si dobrého zraku do vysokého věku.

*Pestrobarevné léto a podzim a dobrou náladu přeje všem čtenářům Tvůrčího života
Jarmila Plotěná*

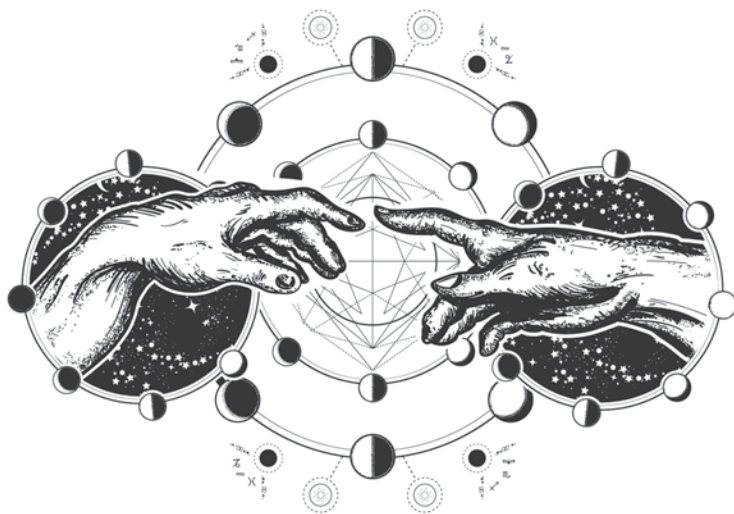
OBSAH

- 1 Editorial
- 3 ŽIVÉ TÉMA: DÁVNÉ KOŘENY UNITÁŘSTVÍ**
- 3 Ke kořenům unitářství (*Jarmila Plotěná*)
- 6 Prastaré kořeny k větvím unitářství (*Miloš Dokulil*)
- 16 Co nám může ukázat religionistika (*Milan Klapetek*)
- 19 STUDIE, ZAMYŠLENÍ: BARVY A NÁLADA**
- 19 Náš barevný svět (*Jarmila Plotěná*)
- 27 Barvy a jejich vnímání (*Milan Lustig*)
- 33 Barvy a duše (*Zbyněk Vašíček*)
- 38 DUCHOVNÍ ROZHLÉDNUTÍ**
- 38 Edikt z Tordy z roku 1568 je stále důležitý (*Péter Botond Koppándi*)
- 44 KALEIDOSKOP**
- 44 Jádru unitářství a univerzalizmu v mém takřka kanadském srdci (*Diane Rollertová*)
- 49 ČESKÉ UNITÁŘSKÉ OBCE A SKUPINY**
- 49 Paprskům sluncí všech (*Pavel Sedlák*)
- 51 Konference Ekologie a spiritualita na podzim v Praze (*Kristýna Ledererová Kolajová, Mark Shiels*)
- 53 Z UNITÁŘSKÉ AKADEMIE**
- 53 Nastavené zrcadlo sebepoznání na každém kroku (*Jana A. Rašková*)
- 55 UNITÁŘSKÁ AUTORSKÁ TVORBA**
- 55 Jas hvězd (*Jiří Olšovský*)

Ke kořenům unitářství

Jarmila Plotěná

Na první pohled není vůbec obtížné najít kořeny unitářské víry. Vždyť sám název unitářská napovídá, že jde o jednobožství neboli monoteismus, na rozdíl od víry takzvané „trojiční“ nebo víry v mnoho bohů čili polyteismus. A jestliže hodláme zdůraznit prastaré kořeny, stačí najít v dávných, nejlépe již starověkých dějinách ta náboženství a ta období, kdy se uplatňovala víra v jediného, svrchovaného Boha.

Jestliže hodláme zdůraznit prastaré kořeny, stačí najít v dávných, nejlépe již starověkých dějinách ta náboženství a ta období, kdy se uplatňovala víra v jediného, svrchovaného Boha. (Obr. © Shutterstock.)

Tu se hned přímo nabízejí školní vědomosti o Achnatonově monoteismu, kdy za období vlády jediného faraona došlo ve starověkém Egyptě k reformě původní víry v mnoho bohů, kdy nejenže každý z bohů měl svoje určité „kompetence“ jako bůh či bohyně nějaké, tehdejší lidem známé části či jevu jejich světa, např. země, vody, oblohy, vzduchu, také řádu a spravedlnosti apod., ale bylo také mnoho bohů „regionálních“, to jest uctívaných v jednotlivých chrámech, městech nebo oblastech Egypta. Každý z těch bohů (jednotlivě nebo skupinově) měl svůj příběh, měl svůj kult a chrám, popřípadě více chrámů a jiných kultovních míst. To vše tvořilo velmi pestrý, ve starověkém světě velice komplikovaný a ori-

ginální obraz náboženského života, který se v dané oblasti vyvíjel po mnoho staletí. Egyptologům je známo přes tři tisíce staroegyptských bohů a nejde zřejmě o kompletní výčet. Prostředníkem mezi světem bohů a lidí byl panovník, který byl považován za boha žijícího mezi lidmi.

Panovník 18. dynastie Achnaton, známý také jako Amenhotep IV. (asi 1359–1342 př. n. l. nebo 1351–1334 př. n. l.), prosadil po dobu své vlády reformu náboženství ve smyslu víry v jediného, a to slunečního boha Atona. Uchopil tak dávný staroegyptský kult slunečního božstva (rozvíjející se již za 3. dynastie), zbavil se původního kněžstva, zakázal kult jiných bohů a dal odstranit jejich sochy a obrazy z chrámů.

Busta Amenhotepa IV. z muzea v Luxoru, Egypt.
(Foto Paul Mannix, převzato z: commons.wikimedia.org/wiki/File:Amenhotep.jpg.)

Tato reforma sice ovlivnila staroegyptské náboženství, avšak je známo, že přezila jen nedlouhou dobu po konci Achnatonovy vlády.

Dodnes se odborníci přou, o co vlastně tehdy šlo: o moudrou pokrokovou reformu, nebo v podstatě o násilnou indoktrinaci a obrazoborectví, které na jistou dobu přerušily přirozený vývoj tehdejšího náboženského života? Unitáři si k tomu mohou ještě přidat otázku, zda právě tuto reformu mohou považovat za jeden ze svých kořenů. A byl Achnatonův pokus zbavit se mnoha bohů jediným monoteistickým pokusem ve starověku? Jistěže nebyl, monoteistických tendencí bylo ve starověku více. Mezi nimi nepřehlédnutelný monoteismus Mojžíšův. (Dle biblického vyprávění byl zaveden rovněž jistým násilím – decimováním modloslužebníků klanějících se zlatému teleti a zavedením pravidel života, příkazů a zákazů.) Přestože na tento biblický příběh může být, a také dodnes je, celá

řada názorů, nepopíratelně se k němu vztahuje přijetí deseti pravidel, jejichž dodržováním se z divokého tvora stává civilizovaný člověk a která se v menších obměnách vyskytují ve všech velkých náboženstvích a spirituálních systémech. A nejen to, monoteismus některých starozákonních výroků přímo představuje život jako jednotu, jako celek prodchnutý jediným principem. Překonává tak dualistické vidění, pro které je tvůrcem dobra Bůh, který má stejně silného protivníka, představitele zla. Celý život je pak bojem „dobra“ a „zla“. Téměř jako indické učení o advaitě (o nedualnosti) zní Izajášovo: „*Já jsem Hospodin a jiného už není. Já vytvářím světlo a tvořím tmou, působím pokoj a tvořím zlo, já Hospodin konám všechny tyto věci.*“

(1 Iz 45:6, 45:7)

Takové pojetí znamená pro člověka něco jiného než pouhou obhajobu sebe sama a svalování viny a zla na nějaké svoje nepřátele. Je tu nový pohled, který pomáhá poznat, že vše, co se děje, je nějak důvodnou součástí našeho života.

Mojžíš s desaterem božích přikázání, dobová grafika. (Obr. L. Nagel, 1844. Převzat z commons.wikimedia.org/wiki/File:Ten_Commandments_LCCN2003656940.jpg.)

Pokud monoteismus člověka vede k chápání života jako celku a sama sebe jako zodpovědné součásti tohoto celku, a pokud to všechno shledává správným, dobrým či dokonce spravedlivým, pak onu svoji víru v Jediného může považovat za onen „prastarý kořen“ ke své vlastní, svébytné větvi unitářské víry. (Obr. © Shutterstock.)

Jak je vidět, není monoteismus jako monoteismus a ani hledání kořenů unitářské víry není tak jednoduché. Nejde je totiž nalézt pouze na základě vnějšího popisu věrouky bez ohledu na to, jaký vliv má tato víra na člověka a na jeho jednání. Chápu to tak, že pokud tento monoteismus člověka vede k chápání života jako celku a sama sebe jako zodpovědné součásti tohoto celku, a pokud to všechno shledává správným, dobrým či dokonce spravedlivým, pak onu svoji víru v Jediného (ať již si Onoho svrchovaného či Ono svrchované představuje jakkoliv nebo rezignuje na jakoukoliv představu) může považovat za onen „prastarý kořen“ ke své vlastní, svébytné větvi unitářské víry. Přitom ony „větve“ mohou mít podobu zcela osobního systému představ nebo mohou být více či méně ovlivněny nějakou tradicí (nejčastěji danou předchozím vývojem v určitém státě, regionu, unitářské obci nebo skupině obcí). Dle toho v minulosti byly a stále jsou zcela důvodně některé unitářské větve více inspirovány v daném regionu běžným náboženstvím, například křesťanstvím, hinduismem, životním stylem určité skupiny, třeba vegetariánstvím nebo návratem k přírodě, neopohanstvím či zdůrazňováním

společenské funkce náboženství a jeho dělného vztahu k člověku, etickým humanismem. Nezřídka se u jednotlivých unitářů, jejich skupin a obcí uplatňuje více těchto prvků současně, přičemž rodinné zázemí či tradice v regionu bývají převažující. Je zřejmé v povaze člověka, že pokud začíná svobodně rozvíjet svoji víru, děje se tak na základě nějaké jeho výchovy a předešlé víry, z níž vychází, o níž přemýšlí, s níž polemizuje a kterou svým způsobem přerůstá, prožívá a přetváří. Zde spatřuji také kořeny takzvaného kacírství.

Autoři knihy *Tvůrčí náboženství* představují kořeny unitářství jako „řadu projevů svobodomyšlnosti, která sem tam pronikla a zasvítla nad většinou průměrnosti“... a zároveň zdůrazňují, co označením „svobodomyšlnost“ míní: „... svobodomyšlným vždy záleží více na životě než na věrouce a autoritách; záleží jim zejména na tom, jak se projevuje náboženství v životní praxi.“ A dále: „Vyznačují se snášenlivostí a důrazem na důsledky, jež má mít náboženství na způsob života.“

(Norbert Fabián Čapek – Karel Hašpl – Jaroslav Šíma, *Tvůrčí náboženství*. 4. vyd. Praha: nakladatelství Unitaria 2011, s. 19–20.)

Prastaré kořeny k větvím unitářství

Miloš Dokulil

Námět vytyčený v záhlaví této stati možná může bezděky vyhlížet jednak jako svým způsobem nadsazený, ale současně snad i jen neadresně vztažený směrem k unitářské formě víry, navíc vnímané navenek jako nepravá varianta křesťanství. I když... ten náš současný „informační svět“ jako by připouštěl pro úvahy nad náboženstvím málem všechno. Dokonce jako by snad záměrně do té naší současnosti navíc rovněž vypouštěl rozmanité ideově matoucí kaly. Pokud jde o vlastní, ideově již přímo písemně zakotvené unitářství, to jako by svůj doložitelný a organizovaně zaměřený zrod mohlo deklarovat teprve na prahu (až s odstupem času ustaveného) novověku.

Prastaré kořeny k větvím unitářství. (Obr. © Shutterstock.)

Samozřejmě nás může napadnout, že jaksi „církvně“, ale s odlišnými preferencemi, se začali chovat někteří stoupenci (nikoli ještě přímo unitářství) již dříve. A nepřehlédnutelně kriticky vystupovali vůči závažným teoretickým a prakticky uplatňovaným zásadám katolicismu reformátoři od 15. století (nepřehlédnutelně třeba již „našim“ husitstvím). V 16. století, málem od jeho počátku (vzpomeňme hned na 95 latinských tezí Martina Luthera z roku 1517), se začaly nábožensky reformně uplatňovat na různých místech Evropy směry, které naléhavě odsuzovaly některé diskutabilní formalismy doprovázející různé vžitě rituály s katolickou vírou jaksi „neodlučitelně“ spojované. Tyto reformní

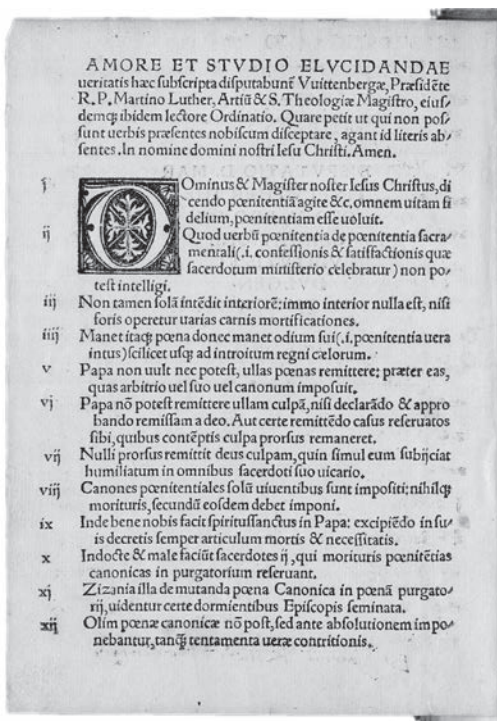
iniciativy mínily působit svými iniciátory prostřednictvím víry obrodně – aby to náboženské věření bylo znovu životné a rovněž pocitové a věcně obohacovalo přímo i osobní život věřících. Již husité chtěli mimo jiné reformou rituálu (kališnictví) naléhavěji zpřístupnit věřícím podíl na svátostné „poslední večeři“, a to v obou jejích úhelných součástech, tedy i přímou účastí na obojím svátostném proměňování (podílem na symbolice krve též laikům).

Na počátku 16. století mohli křesťané navíc místo odvozeně druhotného latinského znění bible (Vulgata) konečně disponovat díky Erasmovi Rotterdamskému jejím kritickým řeckým, a pro vlastní tradici výchozím (původním a smě-

rodatným) textem (k pramenům, *ad fontes*). Jako z mnoha důvodů nefunkční a neadekvátní (ne-li dokonce diskutabilní) prostředek k účinné nápravě vlastního chování, alespoň ve vznikajících protestantských církvích, byla rušena coby prostředek rozhrěšení jedna z předtím uznávaných a respektovaných svátostí, svátostná zpověď. Z obdobných důvodů přesouvaly v dalším století různé novokřtěnecké proudy obřad svátostného křtu až do období dospělosti (vždyť nemluvně se přece nemůže smysluplně a věrohodně zavázat k plnohodnotnému členství v náboženském, Boha vyznávajícím společenství). Na počátku toho právě zmiňovaného 17. století mohla ovšem římskokatolická církev svými orgány stále ještě často potíhat stoupence či autory jí nepohodlných názorů dokonce třeba i upálením. Ve druhé půli téhož století již nebylo možné mocensky potlačit myšlenku, že duševních kvalit v tomto hmotném světě člověk nenabývá okamžitě jako „božího daru“ hned se svým narozením, ale až průběhem života díky smyslovým zkušenostem a jejich rozumovým zpracováním (John Locke).

Následně 18. století bylo již označováno a vnímáno jako „osvícenecké“ a ještě před jeho koncem, během revoluce ve Francii, vyhlásili její osnovatelé místo dosavadního křesťanského náboženství kult Rozumu. Dodejme, že o dalších víc než sto let později, na počátku 1. světové války, její účastníci prostřednictvím svých čelných představitelů, dříve než vytáhli do boje, ještě předem (na obou stranách válečné fronty a jakoby s odvoláním na téhož vševládého Boha) dávali světit prapory svých pluků, aby si takto symbolicky pro sebe zajistili přízeň nebes. A na začátku toho nynějšího – již dvacátého prvního – století začal v některých zemích takzvané „odnáboženšťování“ společnosti, zatímco ve většině států Asie a Afriky je tomu vesměs spíše naopak. Současně se navíc tato aktivita začala zvyšovat v souvislosti se stále kritičtěji rostoucím počtem tamního obyvatelstva, a tudíž i početního stavu věřících. (Přitom jsme si teď zatím všimli spíše vybraných procedurálních námětů, nikoli úhelných otázek víry!)

Unitářství a jemu praxí a názory blízké „odnože“ (teď znovu zhruba v nastavení na začátek

Titulní strana bazilejského vydání pamfletu s devadesáti pěti tezemi Martina Luthera, vytištěno 1517. (Obr. Převzat z: commons.wikimedia.org/wiki/File:Ninety-five_Theses_(Basel).jpg.)

novověku) jako by měly svou kriticky zaměřenou motivaci pro víru zjevně postavenou na některých tradicích praktikovaného, především katolického křesťanství, které jako by již nemělo některými svými znaky nadále v klimatu času přijatelně obstát. Takhle se ovšem mohlo zatím zdát, že během těch předchozích zhruba čtrnácti století víry, nové, teprve pomalu vznikající a po několik výchozích desetiletí ne právě výrazně profilované, jako by to příští, nejistě se rodící křesťanství krystalovalo bez zjevných či skrytých problémů, které by mohly teprve časem působit kontraproduktivně.

Asi bychom si teď měli připomenout, že již ona výchozí fáze příští „kristovské“ víry vůbec neměla mezi Ježíšovými učedníky Ježíšovu víru hned stabilizovanou a dokumentárně (tj. v písemné podobě) doloženou. Jako by z Ježíšova života měla být historicky (a potom i paradoxně) bez dalších problémů „stoprocentně“ nesporná a „klíčová“ teprve jeho tragická smrt.

Expozice k osvícenství v Britském národním muzeu.
(Obr. © Dreamstime.com.)

Aniž je ovšem věrohodně, jakkoliv a aspoň dílčím způsobem známo, proč se vůbec Ježíš dostal před římský soud; protože Řím soudně a popravami řešil jen kauzy hrdelní povahy. Této otázce se nelze vyhnout ani poukazem na evangelijně citovaný antagonismus mezi Ježíšem a sanhedrinem (zde by evidentně nemohlo jít o záminku k hrdelnímu postihu ze strany Říma), ani tuto otázku není možné poctivě odklidit případným tvrzením, že biblický Ježíš vůbec neexistoval (jako kdybychom neměli informaci doloženou již od apoštola Pavla, že se osobně setkal s některými Ježíšovými učedníky). Pokud tedy o Ježíšově náboženském přesvědčení nevíme vůbec nic, stěží si lze cokoliv pomyslet aspoň přibližně či rámcově o tom, co a jak asi jeho učedníci z jeho názorů dokázali uchovat do dalších generací věřících po Ježíšově smrti, která paradoxně a smutně dokládá, že tu předtím mezi lidmi žil jako člověk. Tehdy, po Ježíšově ukřižování, musel nejdřív Ježíšovým „učedníkům“ setrvale ochromovat jejich vezdejší život hluboký šok ze smrti jimi milovaného učitele.

Až dodatečně vzešlý z dalších nemálo dramatických změn toho výchozího postoje (když původně zřejmě těmi učedníky byli vesměs „galilejští“, a tedy negramotní venkované), musel se zřejmě nečekaně ocitnout mezi těmito sirotky další možný soupeřník ještě nezaniknuvšího a početně skrovného hnutí, který byl navíc gramotný i řecky (i když pro nás zůstal zcela anonymní!). Někdo mezi zmíněnými sirotky musel totiž posléze číst právě v řecké verzi proroka Izajáše, mimo jiné tu povzbudivou pasáž, že Hospodin, i přes utrpěná příkoří postižující jeho obětavého vyznavače, nedá mu zahynout. A ten někdo – v onom šokujícím a pro truchlící dědice Ježíšovy víry stále se tragikou zalykajícím čase – najednou překvapivě navodil v povzbudivém prorokově textu (fakticky Deutero-Izajáš, viz mj. závěr 52. kap., až po konec kap. 55.) útěšné myšlenky o tom, že „Hospodinův služebník“ vzal zřejmě na svá bedra úkol, jímž dá spásu mnohým, protože Bohem určený úděl bez odporu splnil. K vznešené funkci – tím spíše, pokud ji prorok současně vnímal jako po-

věření od Boha – muselo být tehdy současně jako doprovodný obřad absolvováno pomazání. Přitom se „být pomazán“ řecky vyjádřilo výrazem být „*christos*“ (*chrein* = natírat). Jak dlouho trvalo, než se Ježíš dodatečně stal „*christos*“, nevíme.

Mezi negramotnými se ten přívlastek stal jedinečným příjmením vlastního jména pro Ježíše pravděpodobně brzy. Lidé věřící v poslání adoptivního „*Christa*“ byli ovšem bez ohledu na to, co se již začalo s tím jménem spojovat, v Palestině (v římské provincii Judea) nelítostně pronásledováni. Mezi pronásledovateli proslul také Saul z Tarsu, příští apoštol Pavel. (Nemělo by nám uniknout, že zprvu nemohlo být Ježíšových stoupenců mnoho. Již proto, že výchozí zárodky této nové víry se nejspíš rodily na venkově, bez opory o kultivované vrstvy obyvatel. Historicky doložené informace o Ježíšově působení v Jeruzalémě nemáme. Můžeme ovšem považovat za zřejmé, že tu byla od deklarování Ježíše za „*Christa*“ nečekaná nová lákadla stát se jeho vyznavači.)

Teprve s Pavlem nastala mezi tehdejšími již „*kristovci*“ první závažná a také výrazně rituální změna oproti výchozím znakům původní praxe. Pavel totiž brzy dosáhl u Šimona-Petra alespoň dílčího souhlasu s tím, že smí přijímat mezitím získané pohany do „*církvě*“ ne až po obřízce, ale místo ní křtem obřadně vodou. Takto, kvůli této rituální změně, již neměla výchozí Ježíšova sekta jako celek přístup do jeruzalémského chrámu, ani do těch několika synagog, které v Judeji tehdy byly. A rovněž odpadla pro muže-pohany možná nemálo brzdící a s riziky spojená překážka vstupu do „*kristovského*“ společenství – obřízka! (Jinak řečeno: Teprve po té právě zmíněné úmluvě mezi Petrem a Pavlem vznikly zcela neodvratně nutné procedurální předpoklady k odtržení vlastní původně židovské sekty od židovského náboženského společenství.) Příští sv. Pavel potom nejednou psal ve svých listech o Bohu-Otci a jeho Synovi. V náznaku by se mohlo – s jistou licencí – tedy jednat věroučně i o náznak bitheismu. Ještě v první čtvrti 4. století, když se scházel k ujednocení

Ježíš s učedníky.

(Ilustrace

Gustava Dorého

k bibli. Převzato

z: commons.

[wikimedia.org/wiki/](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_denies_that_he_is_one_of_Jesus%E2%80%99_disciples.jpg)

[File:Peter_denies_](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_denies_that_he_is_one_of_Jesus%E2%80%99_disciples.jpg)

[that_he_is_one_of_](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_denies_that_he_is_one_of_Jesus%E2%80%99_disciples.jpg)

[Jesus%E2%80%99_](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_denies_that_he_is_one_of_Jesus%E2%80%99_disciples.jpg)

[disciples.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_denies_that_he_is_one_of_Jesus%E2%80%99_disciples.jpg).)

Vyobrazení jednání koncilu v Nicei roku 325 na fresce z roku 1590 ve Vatikánu. (Obr. převzat z: commons.wikimedia.org/wiki/File:THE_COUNCIL_OF_NICEA_Fresco_in_the_Sistine_Salon_Vatican.jpg.)

již zvláštním způsobem trojičně vnímané víry první (přímo císařem Konstantinem svolaný) církevní koncil v Nikaji (roku 325), učení bohoslavci nenašli v Novém zákoně žádnou dostatečně přesvědčivou citaci, která by bývala biblicky dosvědčila, že již v prvním století našeho tehdy ještě nevyhlášeného letopočtu „kristovci“ věřili v „trojjediného Boha“. (Zde musíme uvést navíc ještě něco terminologicky závažného.)

Pro křestní rituál tu byla nejdřív pouze řecká (a mnou teď s ohledem na lexikologii a sémantiku jen mírně upravená) formulace: „Křtím tě ve jméno Otce, Syna i ve *svatě pneuma*.“ Především – výraz *pneuma* je gramaticky středního rodu, je to neutrum. Jeho původní význam byl například vzduch anebo třeba míhající se jazyk plamene ohně. Stal se ovšem metaforou o čemsi přímo nevyslovitelném, ale shůry se jakoby doprovodně linoucím, a odvozeně představitelném třeba jako obdoba oné vody, lité zde na zemi při obřadu na hlavu křtěnce. „Kristovci“ se theologicky¹ vyjadřovali od samého počátku výlučně řecky, až zhruba v polovině 2. století k řečtině dokumentárně přistoupila latina. Stalo se tak třeba v tzv. Apoštolském vyznání víry. Přitom o Otci a jeho Synovi se text zmiňuje hned v prvních verších, zatímco

o tzv. „Duchu svatém“ (což je termín historicky, sémanticky a theologicky nenáležitý) najdeme citaci až málem v závěru tohoto vyznání.

Jinak řečeno: ještě ve 2. století nelze v citovaném dokumentu s ohledem na místní rozložení potenciálně klíčových termínů jednoznačně rozhodnout, zda vůbec a jak lze separátně zmínované *svatě pneuma* adekvátně přiřadit k Otci a jeho Synovi. Přitom teprve překlad *pneumatu* (ve středním rodě) do latiny poskytl posléze výraz *Spiritus*, tedy již v mužském rodě (a psáno pak již s velkým S!), čemuž byl posléze, aspoň graficky, přizpůsoben také paralelní řecký text. Teprve když mělo dojít k možnému uplatnění křesťanství rovněž jako státem tolerované víry (již zmíněného roku 325), rozhořel se názorový boj kolem otázky, zda Ježíš Kristus, jako na této zemi zplozený, mohl být vůbec považován za Boha. (Tehdy byla ta otázka vytčena jako právě aktuální problém ariánstvím. Současně je tu navíc velmi citlivý problém: zda by Bůh mohl být v nějaké své podobě ukřižován, byť závdavkem na příslib posmrtného života.)

Zatím jsme si tu jen povšechně vytýkali jako další možnou otázku, zda Ježíšovi sirotci vůbec měli nejdřív o „Hospodinovi“ odlišné představy než Židé (ani představa o Synovi nemusela zůstat stejná). Asi bychom při tom neměli přehlédnout pozdější formulaci ze synoptického evangelia Lukášova, podle něhož učedníci po

1 Autor se vědomě v některých výrazech z etymologických důvodů – mj. „bůh“ = řecky „theos“ – odklání od doporučeného pravopisu (pozn. red.).

Ježíšově nanebevzetí byli prý stále v jeruzalémském chrámě (Lk 24:53). (Český ekumenický překlad má biblicky nenáležité znění posledního mezititulku: Nanebevstoupení. Tímto nebiblickým výrazem bylo automaticky, nemálo sugestivně a jakoby „přímo“ doloženo, že by snad již pozemský Ježíš měl mít nadpřirozenou moc zázračně stoupat „na nebesa“, jako součást již projevující se nadzemské boží Trojjedinosti, a to ve výchozích, teprve pozemských a nikterak automaticky doložitelných „kristovských“ dispozičních.)

Ačkoli se pro křesťanství ustálilo pojetí o Bohu „ve třech osobách“ (takto po výše citovaném Nikajském koncilu dokonce doslova – v latinské verzi, která má „tres personae“, což je s převažujícím theologickým pojetím víry v jednoho Boha pochopitelně v rozporu), křesťanský Bůh měl být i po „Nikajii“ svou „podstatou“ jaksi jeden, i když pro lidské vnímání v rozdílných podobách a projevech. Současně je tu ještě jeden nemálo závažný problém, připomínaný dnes spíše až tajemně latinsky: *filioque*. Jím zůstalo křesťanství již napořád rozděleno na dvě vzájemné frakce, byť to bylo nejednou (před rokem 1054) rozmanitě retušováno. Na jedné straně tu byla víra římskokatolická, a vedle ní, samostatně, víra pravoslavná (obě s rozdílným pojetím Boha jako vzájemně neslučitelné Trojice!). Pokud měly být tři božské osoby vyjmenovávány, nebylo ovšem možné obejít a překlenout pořadí, v němž k vyjmenovávání dojde (s ohledem na věhlas a prioritu jednotlivých „osob“). Onen Duch svatý jako by byl – v pravoslavné verzi – podle některých evangelií přímým a původním vyslancem nebes, zatímco Ježíš Kristus byl zplozen na této zemi (teď bez žádoucího korigujícího zřetele k prologu Janova evangelia!).

Zatím jsme se zde dostatečně nezabývali vlastnostmi Boha a případnými odkazy na možné důkazy boží existence. Jako by se tu tím objevným čtením řecké příslibně znějící verze z Izajáše (přednostně se nabízející perspektiva skrze „kristovsky“ příslibnou obět Ježíšova života na kříži) přímá úcta vůči Hospodinovi dostala svou okamžitou naléhavostí do stínu Ježíšovy oběti. (Tento stav trvá již málem dvacet století!) Jakmile příští „kristovci“ překvapivě

došli k závěru, že Ježíš je fakticky Kristem, přestala být velmi brzy po jeho truchlivé smrti na kříži žádoucí povědomost o jeho předchozím pozemském životě a pozornost sirotků jeho památky se soustředila na náhle nemálo přitažlivější cíl: onou perspektivou, jištěnou teď Ježíšovou smrtí, byla již přibližující se epocha Božího království. Současně tu byl, namísto stále více houstnoucí mlhy kolem na této zemi již nežijícího Ježíše, dříve vbrzku nečekaný a teď kýžený dar věčného života díky Kristovi. Též sv. Pavel se svou vírou ujišťoval, že by se mohl ještě v průběhu svého pozemského života dočkat oné stěží představitelné chvíle, kdy nastane onen čas proměnění. (1Kor 15:51) „Pomíjitelné tělo musí totiž obléci nepomíjitelnost a smrtelné nesmrtelnost.“ (1Kor 15:53) Běžně se ovšem třeba v katolickém či evangelickém vyznání víry očekává „vzkříšení těla a život věčný“ (případně „těla a z mrtvých vzkříšení“), což navozuje zcela odlišnou představu o povaze posmrtného žití, než jak věřil sv. Pavel. (S ohledem na stěží pochopitelné podmínky té tělesně lidské „posmrtnosti“, včetně jeviště, kde a jak by se režijně vůbec mohlo to doprovodné oživení odehrávat, a pokud přihlídneme k neporovnatelným představám o nebesích, k jakým dospíváme teprve v naší poznatky exponenciálně hýřící současnosti.)

Přitom na samém počátku tak zvláště se rodícího „kristovství“ byli jeho stoupenci nejdříve jen židovskou sektou. S týmž vzývaným Hospodinem, jakého tehdy souběžně měli svou většinou vírou židé. Pro Židy jako národ bylo jedinečným dokladem respektu před uctívanou záštitou, když měli konečně budovat svůj první chrám pro Hospodina. (Pro toho, kdo ani neměl žádné lidsky a po židovsku evidovatelné jméno, aby nemohl být – již tím adresným a takto postižitelným pojmenováním – uveden svými uctívateli do potenciálně služebného područí. Viz i Ex 3:14 a porovnej mj. s Gn 2:19, a pokud jde o jméno Boha – 1Kr 5:17, 19 a 8:43.) Chrám byl posléze určen k oslavě jeho jména, nikoli jako jeho bytostně přímo lokalizovatelný přístřešek. Zároveň v oné době (podle všeho asi ty tři tisícovky let ode dneška zpět v čase vzdálené, že?), už po dlouhé řadě rozmanitých protivenství, měl ten židovský „Bůh“ být údajně pro

tento svět sice stále rozhodující silou, jenže boží židovských sousedů a dalších národů, údajně s nižšími pravomocemi, než byly ty Hospodinovy, jako by někdy dokázali využít příležitosti, kdy byl Hospodin zřejmě jinak zaneprázdněn, takže mohli beztrestně potrestat Židy k jejich zkrúšení či dokonce dočasné zhoubě. (Stavu s oněmi hierarchicky zkrúženými a poněkud různě respektovanými paralelními pravomocemi se v theologickém názvosloví obecně může říkat henotheismus.

A potom je tu těžko řešitelný problém, jak by vlastně vůbec bylo možné lidsky chápat onu představovanou konkurenční existenci oněch dalších rozmanitě kompetenčních božstev kolem... Předpokládaný a potenciální tvůrce a strážce tohoto židovského světa by svou autoritou přece nemohl mít kolem sebe žádná paralelní, ne-li navíc konkurenční božstva či dokonce kompetenčně paralyzující a triumfující lidské nástroje, tím méně s nějakou představitelnou a konkurenčně opět jinak vybavenou či požehnanou autoritou. Zvláště bychom nechtěli zapomenout na ty, kdo nakonec božsky zaštiťují a účinně chrání třeba ono biblicky egyptské či babylónské zajetí Židů. S koncem tohoto babylónského zajetí je navíc ústy proroka Izajáše jakoby tlumočena přímo Hospodinova řeč, vztahující se k pohanskému králi Kýrovi, který Židům umožnil návrat domů. V textu je mimo jiné jako by boží formulace: „O Kýrovi praví: ‚Hle, můj pastýř. Vyplní každé mé přání.‘“ A hned v citovaném textu následuje: „Toto praví Hospodin o svém pomazaném, o Kýrovi: ‚Já jsem ho uchopil za pravici, pošlapu před ním pronárody...‘“ [Iz 44:28a a 45:1a; v obou výňatcích kurziva – M. D.]

Copak by člověk mohl mít prostředky dostlačující ke spolehlivému vytčení a vyhmátnutí mezi působností těch jednotlivých božstev navzájem, kdyby v oněch sférách nevládla jedna svrchovaná autorita, vůči níž nikdo a nic by se nemohl vzpírat? Přitom „zazávorkováním“ jako by právě zde touto poznámkou „pod čarou“ byl bez rozpaků uplatňován coby námět i polytheismus.) Takže? Již úctyhodně respektovaným Starým zákonem jako by si jeho tehdejší autoři kladli za lidsky stěžejní rozhodnutelný problém mnohožství. Ba jako bychom tu navíc v rámci křesťanství (a pak i jeho Nového zákona) měli

Boží trojice byla a je zobrazována v mnoha podobách, antropomorfní pojetí Boha otce a Syna, k nimž je přidána holubice jakožto symbol Ducha svatého, je jedním z nejčastějších. (Obr. převzat z: commons.wikimedia.org/wiki/File:Trinit%C3%A9_Grandes_Heures_Anne_de_Bretagne.jpg.)

ještě citlivější problém a výzvu. V Ježíšově hlavě jako by snad stále byl Hospodin týž, jako tehdy u ostatních židů, zatímco jen o pár let později bylo pak u „kristovců“ možné ztotožňovat sémanticky Boha-Otce s židovským Bohem (také Jahvem) jen problematicky, již kvůli tomu nově prezentovanému „otcovství“.

A kdopak z oněch původních „kristovců“ by v tom historicky ještě neprobudil čas věřit, že hned dva významné kulturní jazyky „starověku“ posléze nečekaně přispějí v navazujícím významovém propojení – nejdříve ke kristovskému cudnému bitheismu (božsky uvažovanému Synovství Ježíšovu jako řeckému přívlastku i vlastnímu jménu Christos), a později dalším významovým kvasem při překladu nejasného

řeckého výrazu do latiny spásonosně k rozpačitě biblicky uplatnitelnému výrazu pro Ducha svatého (potom dokonce Spiritus Sanctus jako zárodek příští boží Trojice!).

Po nikajském koncilu se také v teritoriálním ohledu stabilizovala náboženská organizace na dvojí typ náboženské teorie a praxe, se vzájemně nepropojitelnou věroukou, zvláště pokud jde o hierarchické vzájemné postavení „osob“ Trojice. Do dneška máme vedle sebe (již od roku 1054) katolickou a pravoslavnou víru; a v důsledku toho také dvojí koncepci (trojičnického) Boha! (Snad jsme se nenechali ukolébat těmi rozmanitými paradoxními změnami v proměnlivých kulisách lidských dějin! A znovu si připomeňme, že brzy po roce 1517 „evangelictvím“ paradoxně přestalo být Evangelium i pro příští unitáře zcela či aspoň inspiračně zavazujícím textem pro tradičně ustálenou interpretaci křesťanského „božství“ – ať již míníme přesáhnout svou časnost pouze metaforicky, ne-li kýženě doslova, i když třeba jen nastavenou slepou uličkou, sugestivně vytrvalou a lákavě prezentovanou tradicí málem zděděnou... Ta přece k člověku a k jeho dále „humanizovanému“ dědictví rovněž patří. A hodně dlouho si se svou jen potenciálně skeptickou výbavou troufala lidskému životu nabízet přesah jeho biologických mezí jejich příslibem až na „věčnost“.)

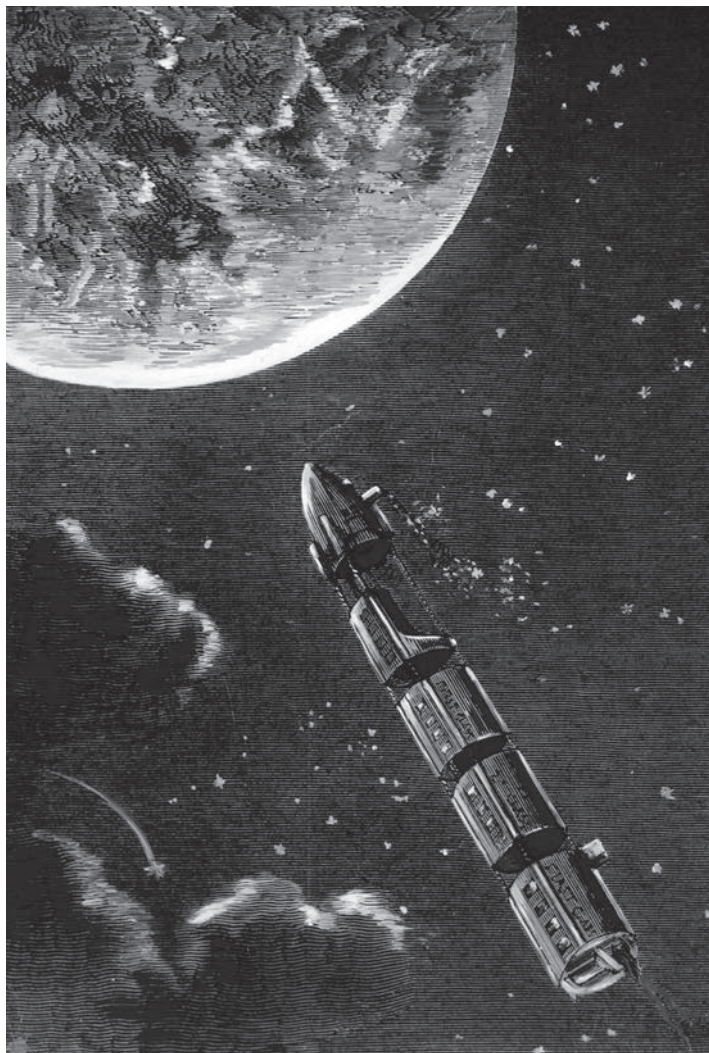
Nuže, pokud bychom minili naopak směřovat proti přirozenému toku času, asi z oněch pohanských dob nám zůstal nějak „na srdci“ onen zvláště tušený respekt, k němuž jsme již jako lidstvo křesťanstvím (ne-li zčásti i islámem nebo v jiných parametrech buddhismem?) nemálo ochočeni. Zároveň si asi při této letmé „bilanci“ oněch běžných vyhlídek pravděpodobně začínáme již vesměs uvědomovat, že ten jakoby „naš“ Vesmír objektivně nekončí s „naší“ Mléčnou dráhou. Pokud byl pro člověka život, zvláště ten náš lidský, hodně tajemným ještě v půli 20. století, dnes nás již valně netíží představa, že podkladem našeho života je hlavně chemie a zvláště pak jako zázrak navazující biologické procesy a jejich v principu relativně jednoduchý „jazyk“ našeho genofondu, anebo třeba jak rafinovaně z DNA zprostředkovávají enzymy informace ke tvorbě bílkovin. Zatím si nečiníme moc starostí z toho, že si vlastním leh-

komyslným přičiněním pořád ještě zhoršujeme životní prostředí a vedeme spolu stále nějaké ozbrojené boje (v malém i větším měřítku), místo aby mezi námi již opravdu a zodpovědně zavládl mír. Teprve v posledních staletích přestal být definitivně ten náš svět malým, mladým, a navenek statickým. (Jenom když si představíme, že skoro na všechny choroby již máme léčiva a že zboží již několik generací nemusí být na příděl. Střechu rovněž míváme vesměs nad hlavou, jak se říká. Pohodlí a zábava jsou nám po ruce. A teprve pár let víme, že hvězdných systémů podobných naší galaxii může být nepředstavitelně přes dvě stě miliard!)

Také cesta lidstva od prapředků společných s opicemi nás zřejmě již moc nedráždí, jako tomu bylo ještě na počátku druhé poloviny 19. století (roku 1859; za Ch. Darwina a A. R. Wallace, když publikum i mnozí vědci byli drážděni evolucí). Před oním zhruba půl druhým stoletím se ještě nevědělo, jak daleko byl čas oné vývojové výzvy „Přírody“, kdy snad případně již od „Jižní opice“ (*Australopithecus*) začínala ta jistě nečečkaná cesta zázračně se jevícího vývoje onoho tvora, který má v naší současnosti odborné pojmenování *Homo sapiens sapiens* (tedy člověk moudrý moudrý; ta „moudrost“ je v názvu opakována dvakrát, i když je to spíše kvůli vývojově vlastnímu „bratřenci“, neandertálcí, jehož naši předci – ať mají část svých genů z neandertálce – vyhubili).

Takže pokud od začátku cesty mimo říši živočišstva (*Sahelanthropus*) do oblasti již zcela vyspělé lidské sféry života uplynula doba pět až sedm milionů let, tak k mlhavě rámcovanému lidskému modelu světa bohů – bez ohledu na specifické potíže, ne-li oběti s tou imanentní, či pouze v představách probíhající poutí spojené – ta cesta znamenala vynaložený čas tisíckrát kratší, přičemž směřovala bez sebemenších záruk do lidmi nedosažitelného transcendentna (snad až na peklo, které mělo být skryto někde pod zemským povrchem, ale zřejmě proto již dnes na peklo nejspíš nikdo nevěří).

Pokud ještě poměrně nedávno (třeba před pouhými sto lety) projekt na cestu člověka na Měsíc vypadal nanejvýš jako nějaká fantastická „verneovka“, teď je to již před několika desetiletími uskutečněná historie. Pokud jsme si možná

„Pokud ještě poměrně nedávno (třeba před pouhými sto lety) projekt na cestu člověka na Měsíc vypadal nanejvýš jako nějaká fantastická verneovka, teď je to již před několika desetiletími uskutečněná historie.“ (Ilustrace z prvního vydání knihy Julese Verna *Ze země na měsíc* od Henriho de Montaut z roku 1872, převzato z: commons.wikimedia.org/wiki/File:De_La_Terre_%C3%A0_la_Lune.gif,)

před několika lety mysleli, že pro přezáření planet centrálními hvězdami je (a bude) technicky vyloučeno reálně se přesvědčit o existenci satelitů hvězd, dnes jich máme evidovaných již přes tři a půl tisíce! Začínáme si tedy již reálně zadávat otázku, zda by někde – nikoli nutně blízko – mohl existovat nějaký mimozemský život, možná i mimozemšťan. Takže ten „naš svět“ tu nemusí být jen pro nás. (Pak tedy ani ta „nebesa“. A ne že by pro to velké množství potenciálních objektů ve vesmíru byl ten problém uspokojivě nebo beze zbytku vyřešitelný!)

Máme tu ovšem stěží představitelné funkční přemostění biologicky a geneticky podmínovaných podmínek pro pozemský, a někdy

hůře fyzicky a existenčně disponovaný život; s přihlédnutím k tomu, že osobní individualitu v její jedinečnosti si uvědomujeme teprve v provázání na vlastní tělesné a duševní dispozice. Je tu ne vždycky adresně vytčená otázka pro další existování té někdy (ne-li jako virus?) předpokládané osobní *duše*. Jenže vědomí vlastní osobní totožnosti je nepředstavitelné bez oné vlastní výchozí a podkladové tělesnosti! Pokud ovšem počítáme s tím, že nejen zvířata či nepatrná hlístice, ale zrovna tak třeba i brambor, mají obdobnou výbavu genofondu jako člověk (leckdy mají genů dokonce víc než člověk!), potom by se člověk nikterak – bez ohledu na možnou, byť problematickou kýže-

nost takového lidsky nepředstavitelného posmrtného stavu – nemohl vyhnout smrti. (Asi se hodí připomenout si, že židé, až na farizeje, vesměs v době Ježíšova života v posmrtný život nevěřili, a to včetně saduceů a rabínského sanhedrinu.)

Pokud bychom ovšem měli za adresáty tohoto textu považovat většinou unitáře, měli bychom zřejmě mezi uvažované premisy jejich názorů na svět a na život zařadit především to, že se necítili být od samého začátku svazování sektářskou indoktrinací. Že se cítili být mnohem spíše vázání jen k respektu k takovým tezí či způsobu života, jaké měli za rozumné, ne-li uplatnitelné v praxi, takže, jen s mírným přeháněním, zřejmě *i atheismus může být s jistou pokorou cudnou vírou v transcendenci*. Vždyť když ve své touze po byť dílčím poznání Boha žádný člověk nemůže proniknout do předem vytčeného a jen problematicky popsateľného transcendentna, alespoň si takový – asi již nemálo svou zkušeností podmíněný – unitář či unitářka nepřipustí žádná další přezíravě definitivní a mnohdy se vzájemně vylučující stanoviska jako „úhelná“. A chce-li přesto mít víc (snad již předběžně zděděného) pro sebe a v sobě toho nábožného osvitu, nebudou to již nadále jiné, možná složitě a učeně vyhlížející formule, nýbrž zřejmě na základě prosté úvahy zjevný závěr, že má-li být Svrchovanost vstřícně uspokojující,

pak nemůže být pluralitní a vzájemně se vylučující, neboť ani lidskou hašteřivostí poznamenaná theologie si nepřipustí, že by již samotná představa Božího věhlasu připouštěla pluralitu.

Že by se nám právě v unitářství postupně a nenápadně rodila vstřícná základna pro společně interpretovatelný jazyk? A asi též spolu s jistou rezignací na kult (či na jeho diskretní omezení), protože v té naší lidsky omezující imanenci *vše imanentní* (jakoby přímo pro tento „náš“ svět) *je pro transcendenci* (jakoby pro nějaký nám lidem zcela nepřístupný a neznámý „svět“) *zároveň nenáležitě a neadresné*, i když přitom verbálně a formálně deklaruje v těchto zvláštních sférách svou adresnost a autentičnost.

Nemá právě unitářství onu přirozenou „jednotu autority“, ne-li též „Božství“, *aniž jimi předpisuje jejich předpokládaný transcendentní statut*? Copak se nevyhýbá dílčím, omezujícím, a tedy zároveň sektářským koncepcím nadpřirozena (byť by zároveň postrádalo individualizující a vzhledem ke svému statutu jakékoliv pro ně identifikační – a rovněž takto omezující – jméno)? Nevyhnulo se také právě unitářství v nemalé míře běžnému antropomorfismu a doprovodným obřadům z imanentna, když prakticky snad všechna ostatní náboženství běžně, jen podmíněně či zástupně (ne-li spíše metaforicky) – a s nevstřícným odkazem – směřují do transcendentna pouze verbálně?

Co nám může ukázat religionistika

Milan Klapetek

Religionistika je, jak je známo, věda o náboženství a náboženstvích. Je celkem běžné, že věřící lidé se na tuto lidskou snahu zkoumat a „škatulkovat“ svaté pravdy dívají poněkud „skrz prsty“, ale ona si to ta věda tak úplně nezaslouží. To zjistíme, když se podíváme na jeden fenomén, kterým se mimo jiné také zabývá, a tím je roztrídění náboženství podle počtu bohů, kteří jsou v něm uctíváni. Uvidíte sami, jak překvapivé objevy nám může právě v této oblasti pohled z tohoto úhlu poskytnout.

Kolik bohů je tedy možno uctívat? Vezme-li to co nejjednodušeji (správný religionista by nám to ovšem podal v díle o pěti svazcích), je možno uctívat buď pouze jednoho boha, nebo více bohů. To první se nazývá jednobožství neboli monoteismus, to druhé mnohobožství neboli polyteismus. Zvláštním případem, který nesmí být opomenut, je dvojbožství, předpokládající, jak z názvu vysvítá, bohy dva. Takto vypadá ono roztrídění velice jednoduše a zdá se, že s tím není žádný problém. Běžný křesťan vám pochopitelně řekne, že věří v jednoho jediného boha, ateista prohlásí rezolutně, že nevěří v žádného, a k mnohobožství nebo dvojbožství se u nás asi málokdo přihlásí. Jenomže, jenomže! O tom, jak je kdo na tom a kolik těch bohů skutečně vyznává, o tom svědčí něco úplně jiného, než co si daný člověk sám o sobě myslí nebo co prohlašuje. Skutečný počet daným člověkem uznávaných bohů totiž reálně zrcadlí jeho představa o světě kolem něj. Podíváme-li se na podobu zbožnosti daného člověka z tohoto hlediska, bude se možná mnohý velice divit, co mu vyjde! Ono je to samozřejmě v Bibli, kde prorok říká, že mnozí Hospodina uctívají ústy (což by byli monoteisté), ale ve skutečnosti žijí podle kanaánského boha Bála a jeho božských kolegů a kolegyň, takže jsou polyteisté! O tom, kolik má člověk bohů, o tom tedy svědčí mnohem závažněji to, jaký je jeho „obraz světa“, jak uspořádány a seřazeny či vůči sobě postaveny má ve své mysli věci tohoto světa a jak s tím vším tedy komunikuje a zachází.

Vezměme to od toho běžného a nejjednoduššího případu, kterým je mnohobožství. Svět bohů daného člověka je odrazem jeho vnímání vztahů mezi jevy zde na zemi a po-

lyteista je člověk, jenž vidí svět jako vzájemný boj nezávislých jsoucen, která si vybojuvávají svůj prostor; a silnější v tomto boji všech proti všem pochopitelně vítězí. Ta jsoucna jsou si cizí a nepřátelská a v jejich vzájemném boji platí „kdo s koho“. Ctitelé vítězného boha jsou na koni a ti, kteří vsadili na toho slabšího, ti mají smůlu. Když bojuje starověký Egypt s Asýrií, jde právě o to, který z nich má silnějšího a lepšího boha, přičemž lepší je vždy ten silnější. Vítěz má v ruce právo a pravdu a co udělá s poraženými, je zcela na něm.

Dualismus vnáší do myšlení o světě kategorie Dobro a Zlo. Vypadá to na první pohled docela ušlechtilé, ale výsledky takového vidění světa jsou poněkud neslavné. Světem a světu vládnou podle uvedeného chápání v tomto čase dva bohové – bůh Dobra a bůh Zla. Do vzájemného boje, o kterém již byla řeč, to vnáší zuřivou vehemenci, a svatým cílem není pouze vítězství, ale přímo zničení toho druhého. Domovem tohoto pojetí je Persie a její náboženství zvané zoroastrismus, a podle jednoho pozdějšího proroka tohoto směru též manichejství.

Jednobožství je z toho všeho nejsložitější. Za všemi složitými jevy a zápasy tohoto světa je v tomto pojetí *pouze jeden jediný* svrchovaný a určující princip! Nejlépe to lze osvětlit na příkladu. Jak můžete číst v biblické knize Exodus, Hospodin pověřil Mojžíše závažným úkolem, totiž aby šel za faraonem a vyžádal pro zajatý Izrael dovolení vyjít na poušť slavit svého boha. Faraon to však nedovolil! Mnohobožsky viděno je to spor dvou bohů, a teprve se ukáže, který je mocnější! Dualisticky viděno je to spor Dobra se Zlem, a protože náš Hospodin je samozřejmě to

„Dualismus vnáší do myšlení o světě kategorie Dobro a Zlo.“ (Obr. © Scionxy|Dreamstime.com.)

Dobro, faraon to jakožto exponent Zla žalostně prohraje a bude nemilosrdně smeten. V Bibli je však představen monoteismus a ten zde prosvítá v jednom verši, kterého si ne jeden čtenář asi ani pořádně nevšimne. „*Hospodin zatvrdil faraonovo srdce, aby je nepropustil.*“ Tak tedy: Hospodin pošle Mojžíše za faraonem, aby něco vyřídil, a faraonovi naopak nařídí, aby jim nevyhověl! Ale to je přece tyjátr! Ano, máte pravdu, jenže místo slova tyjátr bych použil lepší výraz: je to vznešené posvátné drama s jedním jediným režisérem, přidělujícím role jednotlivým personám. Podobně ovšem proroci Hospodinovi v Babyloncích, obléhajících mnohem později Jeruzalém, vidí Hospodinovu ruku a nástroj. A zcela naplno je to vyjádřeno u proroka Izajáše, a to v kapitole 45, verš 5–7: „*Já jsem Hospodin a jiného již není, mimo mne žádného Boha není ... já jsem Hospodin a jiného již není. Já vytvářím světlo a tvořím tmou, působím pokoj a tvořím zlo, já Hospodin konám všechny tyto věci.*“

Připouštím, že z těchto tří systémů, majících dalekosáhlý dopad na to, jak bude jejich nositel prožívat svůj život, je asi nejlogičtější a tedy i nejpochoptitelnější mnohobožství a případně ještě onen perský dualismus. Se zdánlivými nesrovnalostmi monoteismu a jeho nutných důsledků zápasil i svatý Augustin. Pochází od něj zajímavá koncepce zla a ďábla, která stojí za připomenutí. Ano, i v judaismu a křesťanství figuruje zlo, ďábel, ale zlo nemá ontologickou podstatu. Je to pouhý nedostatek dobra, ni-

koliv samostatně existující princip nebo dokonce nezávislá inteligence srovnatelná s mocí jediného Boha, bez jehož vůle ani vlas z hlavy nespadne. Se zlem je to podobné jako s tmou – neexistují v podstatě, jsou to pouhé nedostatky určité kladné kvality, v jednom případě dobra, v druhém světla. I ten nedostatek však patří tak nějak k božímu plánu a je pod kontrolou!

Na náměstí Svobody byl před nedávnem stánek, ve kterém vám dermatolog vyšetřil mateřská znaménka, neskrývá-li se v nich nějaká neplecha. Jindy vám tam třeba vyšetřili zrak. Bylo by docela možné a dobré, kdyby tam byl jednou stánek, kde by vám zadarmo a na počkání určili, zda jste polyteista, perský dualista či monoteista. Pokud podle vás po světě běhají a spolu soutěží a bojují nějaká svobodná a nezávislá individua a výsledky jejich střetů jsou směrodatnou pravdou, pak jste ovšem polyteista. Pokud podle vás je svět jevištěm zápasu dobra se zlem (pravověří proti herezi, dělnické třídy proti vykořisťovatelům, demokracie proti totalitě), pak jste dualista a manichejec. A pouze tehdy, pokud věříte, že i v tom, co se vám vůbec nelíbí a čemu nerozumíte, je nevyzpytatelný boží řád, pouze pak jste monoteista.

Monoteista, věřící v jednoho jediného Boha, vedle kterého neexistuje žádný jiný princip, který by mu byl roven, to má možná v jistém smyslu nejsložitější. Musí v mysli pracovat i s tím, že Bůh nějak stojí i za tím, co mohu ve svém lidsky omezeném chápání vnímat jako

zlo. Místo nadávání na ty kur.. komunistické by se takový monoteista zeptal: „Co jsem asi zanedbal a proč na mne Pán Bůh ty ateisty poslal?“ Musím přiznat, že takto položenou otázku jsem sotva kdy zaslechl...

Jaké náboženství tedy reálně panuje v naší kultuře? Hloubková religionistická studie nám tedy především ukazuje právě to, že co kdo o sobě říká nebo si myslí je celkem lhostejné, jde o to, jak člověk vnímá systém světa kolem sebe. Sociální darwinismus, opora představy svobodných a o místo na světě bojujících nezávislých jedinců, řídicích se pravidlem „vítěz bere všechno“, je ve své podstatě mnohobožská. Představa zásadního střetání se dvou principů, ať je to již křesťanství proti pohanství a herezím, vykořisťované třídy proti vykořisťovatelům nebo demokracie proti totalitě, to je černobílý dualismus neboli manichejství. Zajímavé je také, že všichni dualističtí manichejci jsou vždy na straně dobra, a to na obou stranách všech front. Možná špatně vidím, ale monoteisty v té záplavě polyteistů a manichejců těžko hledám.

Poznali by se podle kristovské lásky k nepřátelům, jak jistě víte...

Dal bych tedy asi za pravdu slovům, která prý měl pronést jeden irský biskup: „Nelze říci, že křesťanství v Evropě selhalo. Spíše je pravdou, že nebyl dosud učiněn žádný vážnější pokus o jeho zavedení.“ Občasné nenávistné výlevy církevních hierarchů i řadových křesťanů, mířící proti jejich všemožným nepřátelům, ty totiž pocházejí z mnohobožské či manichejské kuchyně a nevím nevím, zda by se k nim Pán hlásil...

K tak zajímavému závěru může člověka přivést malá kapka religionistiky. Být monoteistou je dost výstřední a náročné, ale zato se takový skutečný monoteista celkem snadno rozezná. Má radost ze své role v onom posvátném dramatu spásy, má radost z toho, že je poslán přinášet světlo tam, kde je temnota, a může to na něm být dokonce i vidět. On i ten zlý faraon patří k té hře, jejíž začátek i konec má ve své moci jediný dobrý Bůh.

„Jaké náboženství tedy reálně panuje v naší kultuře? Sociální darwinismus, opora představy svobodných a o místo na světě bojujících nezávislých jedinců, řídicích se pravidlem vítěz bere všechno, je ve své podstatě mnohobožská.“ (Obr. © Jorisvo/Dreamstime.com.)

Náš barevný svět

Jarmila Plotěná

Proč vlastně jsou tak důležité světlo, Slunce a barvy pro náš život? Neustále se můžeme přesvědčovat, že sluneční světlo, barvy a sám život spolu úzce souvisejí. Nedostatek světla a barev způsobuje u lidí nemoci tělesné i duševní, například deprese, v těch ročních obdobích, kdy je nedostatek slunečního světla, obloha je zatažená, dny jsou ponuré a krátké a příroda je chudá na barevnost. Představa, že by v jedné chvíli zcela zhaslo Slunce a ztratily by se veškeré barvy, představa absolutní černočerné tmy nerušené žádným, ani umělým osvětlením je zřejmě zároveň i představou zániku života na Zemi, takového, jak jej známe.

„Neustále se můžeme přesvědčovat, že sluneční světlo, barvy a sám život spolu úzce souvisejí.“ (Není-li uvedeno jinak, je autorkou ilustrací k textu Jarmila Plotěná.)

Toto bylo jasné lidem od nepaměti, proto má většina náboženství světlo jako svoje velké téma a také v bájných příbězích starověkých kultur jsou zmínky o významu barev, nejčastěji o sedmi barvách duhy. Inu, obloha pro nás lidi vždy představovala úchvatnou podívanou s úžasnými proměnami světla a barev. Nelze se proto divit, že dárce denního světla, Slunce, a osvětlovatelka noční tmy, Luna, byli uctíváni jako významní bohové ve starých polyteistických náboženstvích, avšak ani v monoteistických systémech jejich význam nezakrásl a objevují se ve výmluvné symbolice srozumitelné dodnes. Veškeré podoby světla příznivého pro

život uctívali lidé jako zdroj života, bezpečí, tepla a tudíž dobra, naděje, radosti a moudrosti.

To, že jsme zde na Zemi vlastně dětmi slunečního světla, věděli již staří Egypťané. Faraon Amenhotep IV. neboli Achnaton uctíval Slunce jako jediné božstvo, tvůrce a dárce života. Ve svém úchvatném hymnu na Slunce oslovuje sluneční božstvo jako zdroj života a krásy:

*„Ó Slunce živoucí, počátku všeho žití!
Když na východě objevilo ses, Zemi jsi naplnilo
krásou svojí...“¹*

¹ Zpěvy Nilu: výbor z lyriky starého Egypta, Chvalozpěv na boha Atona, přel. Zbyněk Žába, přebásnila Věra Kubíčková, Praha: Nakladatelství ČSAV 1957.

Lidé se o světlo odjakživa báli, proto je ve svých chrámech bedlivě střežili. V antických chrámech udržovaly Vestálky plamen na oltáři, a pokud zhasl, znamenalo to i konec života strážkyní plamene. Představa, že člověk musí světlo hlídat, bdít nad ním, aby nezhaslo, udržovat při životě oheň, ale také Slunce, určitými rituály, je u starověkých národů častá. Tzv. „věčné světlo“ dodnes můžeme vidět v křesťanských chrámech.

Starý zákon popisuje počátek světa právě stvořením světla a světlo spojuje s dobrem:

„I řekl Bůh: ‚Budiž světlo!‘ A bylo světlo. Viděl, že světlo je dobré, a oddělil světlo od tmy.“²

Čisté bílé sluneční světlo je tedy počátkem života pro všechny formy organické existence. Starověká mysteria to znala, a proto v nich světlo bylo ústředním motivem.

Toto světlo je vlastně život, je všepronikající a tma pro ně neexistuje, jak je to vyjádřeno např. v Žalmu 139:

*„Kdybys si řekl – Snad pohltí mě tma,
až světlo kolem mě noc vystřídá,
Tobě nebude temná ani tma,
noc jako den Ti září dá,
tma bude pro Tebe světlu podobná!
Mé nitro zformovals' Ty sám,
v lůně mé matky jsi mě tkal.
Chválím Tě za Tvá díla ohromná,
za to, jak podivuhodně jsem udělán
a že mou duši tak dobře znáš!“³*

Janovo evangelium ztotožňuje život se světlem, které neustále svítí a tma je nepohltila:

*„Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo u Boha
a to Slovo bylo Bůh.
To bylo na počátku u Boha.
Všechno povstalo skrze něj a bez něj
nepovstalo nic, co je.
V něm byl život a ten život byl světlem lidí.
A to světlo svítí ve tmách a tma je nepohltila.“⁴*

V posvátných textech tibetského buddhismu provází světelné paprsky člověka i na konci jeho pozemského života, jak napovídá tato ukázka z Tibetské knihy mrtvých datované do 8. století n. l.:

„Čisté bílé sluneční světlo je počátkem života pro všechny formy organické existence.“

*„Kéž zvuky, světla a paprsky se proti mně
nepozvednou
a uzírám říše nesčíslných Pokojných a Hněvých!
Kéž všechny zvuky poznám jako svůj vlastní
zvuk,
kéž všechna světla poznám jako své vlastní
světlo,
kéž všechny paprsky poznám jako svůj vlastní
paprsek!“⁵*

Také duha představovala pro dávného člověka veliké tajemství. Je zmiňována např. již v sumerském Eposu o Gilgamešovi z 3. tisíciletí př. n. l. Také Starý zákon se v popisu „potopy

2 Starý zákon. Genesis 1:3.

3 Nový zákon. Žalmy a přísloví, Ž. 139, s. 408.

4 Tamtéž. Jan 1:1–5.

5 Tibetská kniha mrtvých. Bardothödol, přel. Josef Kolmaš, Praha: Vyšehrad 1995, s. 175.

světa“ zmiňuje o duze, která vyšla na obloze na znamení ukončení potopy a smlouvy s Hospodinem a Noem a všemi živými tvory.

„Položil jsem na oblak svou duhu, aby byla znamením smlouvy mezi mnou a Zemí. Kdykoliv zahalím Zemi oblakem a na oblaku se ukáže duha, rozpomenou se na svou smlouvu mezi mnou i vámi i veškerým živým tvorstvem a vody již nikdy nezpůsobí potopu ke zkáze všeho tvorstva.“⁶

V indické mytologii rozehrává jev duhy drama na obloze, kdy Indra, bůh hromu a války, lukem duhy metá blesky na asura Vrtra, prvotního démona.

V severské mytologii a některých jiných existuje představa duhy jako mostu mezi nebem a Zemí.

V Irsku se tradovalo, že na konci duhy se nachází poklad, který stráží skřítek lepríkón. Také o keltských mincích – statérech, které lidé nacházeli třpytící se po prudkých deštích na poli, se věřilo, že vznikají tam, kde se dotkne duha země. Odtud pochází jejich název „duhovky“. Věřilo se, že přinášejí štěstí a zdraví.

Zajímavá je představa duhy jako hada. Například u australských domorodců – Aboriginálů je hadovitá duha stvořitel světa.

V Bulharsku se věřilo, že pokud se dotkne duhy muž, začne myslet jako žena a naopak žena, která se dotkla duhy, přijme vlastnosti muže.

V současnosti bývá často duha chápána jako symbol jednoty v rozmanitosti, sjednocení odlišných kultur a povah lidí.⁷

Dr. Norbert Fabian Čapek ve své knize *Nálada a její vědomé tvoření* v kapitole nazvané *Barvy a nálada* zdůrazňuje význam světla a barev pro člověka:

„Člověk není od světa uzavřený svojí kůží. Naopak kůže, nervy, plíce, smysly jsou stále ve spojení s nejjemnějšími vlivy a proudy záchvěvů okolního světa – a mezi těmi vlivy důležitý úkol připadá barvám a světlu.“

Bylo zjištěno, že dítě už v třetím až čtvrtém měsíci po narození může jevit zálibu pro jistou barvu a neklid při jiné barvě.⁸

„Ačkoliv se dlouho nevědělo, proč je působení světla a barev na člověka tak intenzivní, že je vnímáme mimo oči i na jiných místech těla a že je vnímá i nevidomý člověk, bylo již od starověku běžné léčení pomocí barev nebo barevných světel.“

Ačkoliv se dlouho nevědělo, proč je působení světla a barev na člověka tak intenzivní, že je vnímáme mimo oči i na jiných místech těla a že je vnímá i nevidomý člověk, bylo již od starověku běžné léčení pomocí barev nebo barevných světel. Toto léčení bylo s velkou samozřejmostí spojováno s náboženstvím nebo přímo s duchovní cestou. Věřilo se, že pomocí nejvyššího principu všepromokajícího, všudypřítomného, věčně jsoícího světla Ducha lze pročistit barvy (zabarvení) duše a poté přivodit uzdravení těla. Dle starověkých vyobrazení si můžeme představit, že dávné kultury používaly světlo a barvy ve velké míře: Světlem se zasvěcovalo, zasvěcením se k duchovnímu Světlu přivádělo. Léčení byl očistný proces. Kult, rituál a mysterium s léčením úzce souvisely, neboť v dávných vyspělých kulturách se vědělo, že léčení těla není možné bez léčení duše a že tělo i duše se pomocí duchovní Cesty mají setkat s všepromokající podstatou – duchovním principem.

6 *Starý zákon. Genesis 9:13–15.*

7 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Duha>

8 Norbert Fabian Čapek, *Nálada a její vědomé tvoření*, Praha: Unitaria 1930, s. 60.

Léčení barvami je metoda, která má svoje počátky ve starověké Indii, Číně a v Egyptě. Dle indické Ajurvědy ke každému ze sedmi energetických center, tedy k sedmi hlavním čakrám, náleží jedna ze sedmi barev. Každá čakra tedy reaguje na nějakou barvu.

V indické hathajóze je známé cvičení Pozdrav slunci, při kterém člověk přijímá blahodárné působení prvních ranních slunečních paprsků.

V Egyptě stavěli barevné chrámy, rovněž pyramidy byly pomalovány barevně a vedla od nich posvátná cesta k Heliovým léčivým chrámům Slunce.

Léčivou sílu slunečních paprsků znal již řecký lékař Hippokrates z Kósu. Pythagoras (580–496 př. n. l.) učil, že červená, žlutá a modrá, tři základní barvy, ovlivňují tělo, duši a Ducha člověka. Také Aristoteles ze Stageiry (384–322 př.n.l.) se podrobně barvami zabýval a pozdější badatelé na něho navazovali.

Ve staré Číně se používalo barev pro obnovu léčivé harmonie a vyrovnaní energií, které vytvářejí soulad dvou základních sil – jinu a jangu. Vzdálené kultury vnímaly vliv a význam jednotlivých barev, avšak poněkud jinak, než jsme zvyklí v Evropě.

V šestnáctém století Paracelsus (1493–1541), lékař a badatel v přírodních vědách, znal význam barev pro léčbu a dával barvy do souvislosti s tehdy známými planetami. Stále se však nevědělo, jak barvy vznikají a proč a jak je vnímáme.

Až Isaac Newton (1643–1727), zakladatel klasické fyziky, rozložil hranolem (prizmatem) bílé sluneční světlo na sedm barev spektra. Stanovil fyzikální zákon: „Projde-li bílé světlo hranolem, rozloží se na světla v barvách duhy. Necháme-li tyto barvy opět dopadnout na opačně stojící hranol, spojí se znovu do bílého světla.“

Světlo má dvojí charakter, jednou jej můžeme sledovat jako vlnu, podruhé jako částici. V roce 1922 Albert Einstein (1879–1955) obdržel Nobelovu cenu za objev a rozpracování teorie, dle níž je světlo „elektromagnetický vlnový jev, jehož energie je přenášena v určitých kvantech“, které nazval fotony. Barva je dána délkou vlny světla, přičemž energie fotonu je závislá na vlnové délce. Bílé sluneční světlo se skládá z několika barev, je tedy polychromatické, jak dokázal již Isaac Newton. Světlo různé vlnové

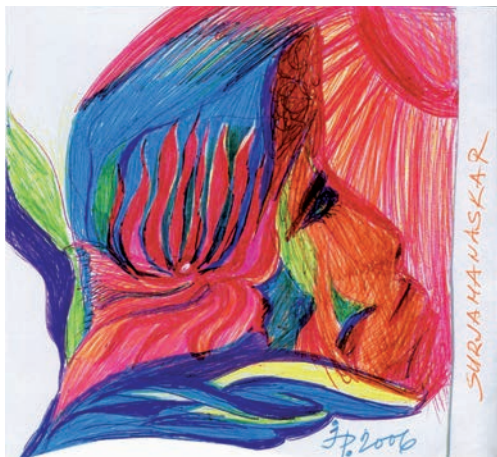
délky se různě lomí na rozhraní prostředí. Energie fotonu závisí na vlnové délce. Například fotony s nejdelší vlnovou délkou vnímáme jako červené světlo a jsou chudší na energii než fotony s kratší vlnovou délkou, přičemž světlo nejkratší vlnové délky je modré.

Podstatou a charakterem barev a jejich vlivem na člověka se zabýval i Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832). Došel k poznatku, že barvy velmi ovlivňují duševní život člověka a že existuje souvislost mezi barvami a pocity. Nauku o barvách, kterou vytvořil roku 1810, považoval za svůj hlavní přínos pro rozvoj lidstva a oceňoval ji více než celé své rozsáhlé literární dílo. Na konci svého života to zhodnotil takto: „O tom, co jsem stvořil jako básník, si mnoho nemyslím. Velcí a známí básníci byli přede mnou a budou i po mně. Ale že jsem ve svém století jediný poznal pravou podstatu barev, na tom si zakládám.“ Goethe chápal barvy jako důkaz působení duchovního světa, kterým je prochnuta příroda. Vycházel z myšlenky, že zákon harmonie, jako zákon tónů, by měl být zákonem i pro barvy. Za základní považoval tři barvy: červenou, žlutou a modrou, z nichž lze namíchat všechny ostatní barvy. Červená a žlutá vytvoří oranžovou, žlutá a modrá zelenou, modrá a červená fialovou. Dle tohoto učení o barvách tak vzniknou tři barvy teplé a tři studené, podle toho, jaké pocity u člověka vyvolávají. Goethe zdůrazňoval, že člověk musí barvy nejprve prožít, aby poznal jejich podstatu a charakter a aby se přesvědčil o jejich veliké hodnotě a síle.

Nabízí se otázka, zda jde o záležitost objektivní či alespoň více lidem společnou, nebo individuální a zcela subjektivní. Nabízí se více otázek, například: Má barva vztah ke tvaru, třeba ke tvaru budovy? Má vztah ke zvuku, k hláskám či písmenům? Co je to barva v hudbě? Na takové otázky by nám odpověděli architekti nebo hudebníci. A co chuť? Má nějakou barvu? Je možné naše pocity v tomto smyslu nějak zobecnit? Nebo toto zobecnění již někde je?

Jaký tvar byste přiřkli ohni? Připomíná plamen nejvíce trojúhelník? A barva ohně? Zelená? Hnědá? Ne, spíše červená, rudá, oranžová. A co voda? Nakreslili byste ji ostře oranžovou, nebo spíše modrou a její charakter byste naznačili vlnkou? A příroda? Kovově šedá, nebo

„Člověk musí barvy nejprve prožít, aby poznal jejich podstatu a charakter a aby se přesvědčil o jejich veliké hodnotě a síle.“

spíše svěže zelená? Vidíme, že nějaké zobecnění, že jakási, řekněme „barevná dohoda“ přece jen existuje.

Dokonce i běžná reklama, která nemá žádné „duchovní ambice“, používá barev k vyjádření toho, o co u zboží jde, z čeho je složeno, k čemu slouží. Nejsou jí lhostejné barvy ve vztahu k ročním obdobím, ke skupinám zákazníků a k ceně zboží. Barva prodává a informuje, barva je charakteristickým znakem jednotlivých firem, politických stran, sportovních klubů, zájmových uskupení, ale i církví a náboženských společností.

Vidíme pestrobarevné zboží pro radostné, sportovní a podobné události, tmavší barvy jako slavnostní nebo smuteční, odstíny zelené pro bio-výrobky nebo jiné zboží nějak související s přírodou. Umírněnost a klasika bývají vyjadřovány spíše modrou nebo jinou decentní barvou, extravagance pestrými barvami v neobvyklých kombinacích. Jarní kolekce přicházejí se svěží zelenou, letní používají teplých barev, jako je červená a oranžová, podzim přináší hnědavé a jiné přírodní odstíny a zima bývá bělavá nebo světle modrá; nikoli však Vánoce, ty oplývají zlatou a v některých zemích vyloženě tmnou, hlubokou zelení v kombinaci s červenou, kdežto takové Velikonoce přinášejí spolu s jarními odstíny zelenkavé a žluté i barevná vejčička, nejčastěji červená. Existují krajové odlišnosti, ale jakési zobecnění, ustálení

je zde jasně patrné. Jak je to možné? Jak je možné, že této řeči barev beze slov rozumíme?

A co písmena? Jakou barvu obecně má například „e“ nebo „a“? Zkusila jsem položit tuto otázku u nás v brněnské obci. U otázky na barvu „a“ nebyl jednoznačný výsledek. Většinou bylo počítováno ve vztahu k tmavší, syté barvě. Pouze ti, kteří chápali „a“ jako počátek, něco jako alef v hebrejské abecedě, mu přiřkli bílou barvu nebo červenou. U písmene „e“ byla ihned téměř shoda – no přece světlemodré nebo v nějaké jiné jemné barvě – a na otázku, jak vidí „c“, volali všichni, že „c“ je „přece žluté“. Tak se ani nedivíme, že tzv. prokletí básníci přímo malovali slova a v jejich díle „barvy, tvary, vůně odpovídaly si“.

Měla jsem jako studentka velikou radost, když jsem objevila krásnou Rimbaudovu báseň Samohlásky:

*„A čern, E běl, I nach, O modř, U zeleň hlásek,
já jednou vypovím váš různý vznik a druh.“⁹*

Nedávno jsem znovu četla Nezvalův překlad Rimbaudovy básně Opilý koráb. Jde o úžasný „barevný životopis“. Ostatně život každého člověka je nějak „zabarven“. Někteří lidé mají dokonce svoje barevná období, kdy přímo bytostně touží po nějaké barvě nebo přímo konkrétním barevném odstínu, a to nejen na oblečení, ale vůbec všude okolo sebe. Nejčastěji jsem se setkala s tím, že někdo toužil po barvě oranžové nebo fialové. Jednou jsem se setkala s paní, pro kterou byla oranžová barva přímo léčivá a obklopovala se jí, kde se dalo. Jiná paní, v dospělém věku hluboce věřící, měla od dětství velice ráda barvu fialovou, přímo po ní jako dítě plakávala.

Domnívám se, že vzpomínky na naše dětství jsou také založeny hlavně na barvách. Alespoň u mne tomu tak je. Jako dnes vidím před sebou velikou krabici plnou pestrobarevných květin vyrobených mou maminkou z látky. Květiny byly tak pečlivě a věrohodně vytvořeny, že bylo snadné poznat, kterou květinu jednotlivý textilní výrobek představuje. Jejich barvy byly skutečně velice podobné těm přírodním. Dalo by se říct: „Jako živé!“

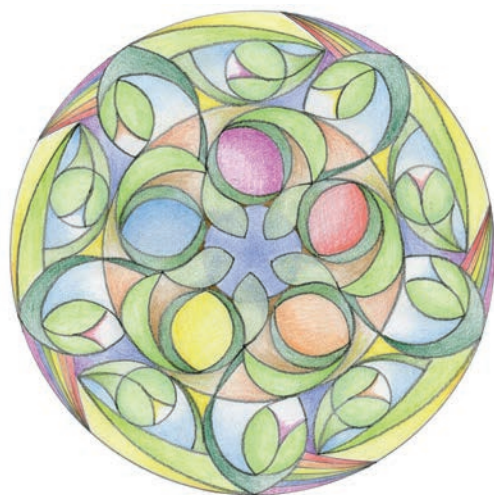
Kdykoliv mě maminka chtěla nějak zabavit, smíchala velké množství barevných knoflíků

9 Jean Arthur Rimbaud, *Verše. Samohlásky*, přel. Vítězslav Nezval, Praha: SNKLHU 1956, s. 173.

a já jsem je měla seřadit podle barev. Měla tak jistotu, že nebudu zlobit. Velmi brzo jsem barvy dobře poznala a uměla je správně pojmenovat. Kdekoliv jsem byla, vyhledávala jsem po cestě věci určité barvy. Kukátko neboli krasohled byl pro mne nejlepší dárek. Také jsem jedno rozebrala; chtěla jsem vědět, jak ty nádherné barevné tvary vznikají. Dokonce i později, už ve školním věku, kdykoliv jsem měla trochu času, bavila jsem se pohledem přes barevná sklíčka a různými pokusy s mícháním barev.

Avšak setkání se skutečným uměním mně zprostředkoval až můj tatínek. Bylo to v Luhačovicích, kam naše rodina v mém předškolním věku často jezdívala. Na kolonádě byla galerie obrazů. Jako teď vidím před sebou převážně šedivý obraz s malými červenými ploškami vyrobený technikou art protis. Tatínek mi řekl: „Dobře se na ten obraz podívej, jak na tebe působí.“ Dívám se a najednou je všude kolem dusno, nejen na tom obraze, ale všude okolo – nenápadný shluk barev na nevelké ploše, a takto působil. Až za chvíli mi tatínek řekl, že ten obraz má název Dusno... Aha, tak dusno jde namalovat, tvary a hlavně barvami. Zkoušela jsem různé pocity a nálady nějak zobrazit. Přesvědčila jsem se, že pocity, nálady a barvy jsou těsně spjaty. Barva, tedy barevný obraz, nese informaci. Předsta-

„Barva, tedy barevný obraz, nese informaci. Představím-li si barvu, tvar, symbol něčeho, pamatuji si to, ať jde o nějaké sdělení, text nebo konkrétní situaci.“ (Autorkou mandaly je Milena Peterková.)

vím-li si barvu, tvar, symbol něčeho, pamatuji si to, ať jde o nějaké sdělení, text nebo konkrétní situaci.

Tak se ani moc nedivím, že se Goethe domníval, že některé podivuhodné přírodní zákony může vyjádřit jedině umění. Vzpomínám si, jakou radost jsem měla z daru velkého nástěnného kalendáře s reprodukcemi Goethových kreseb k jeho nauce o barvách.

Velice blízké jsou mně názory dr. Norberta Fabiana Čapka na úzký vztah barev a nálady, které vyjádřil ve svém spise *Nálada a její vědomé tvoření*. Kdo tuto knížku ještě nečetl, přišel o vzácně radostný pohled na život a jeho zázraky – jako jsou třeba právě barvy. Čapek si tu všímá významu vědomě tvořeného krásného barevného světa (krojů, bydlení, květin...). Jeho květinová slavnost je oslavou nejen pestrosti barev různých květin, ale hlavně pestrého světa, v němž je pro všechny lidi dosti místa k důstojnému životu.

Můžeme se zamyslet třeba nad tím, jakou barvu může mít „jednota v různosti“. Různost je jistě mnohobarevná, velmi pestrá. A jednota? Snad bílá, neboť obsahuje všechny barvy. Může to vypadat třeba takto: všechny barvy z bílé jednoty pocházejí, ale jsou různé a v mnohém se tedy rozcházejí, aby se v podstatném opět sjednotily do původní „jednoty“. Že to není jen tak snadno dosažitelný stav, potvrdí skoro každý, kdo zkusil namíchat čistou bílou barvu sloučením všech barev, které měl k dispozici. Zkusili jste to někdy? Stačí, aby nějaká barva chyběla nebo nějak příliš „křičela“, ostatní „překřikovala“, hned vznikne místo bílé nežádoucí šedivá kaše. A přitom se řekne, že „všechny z původní bělostné jednoty pocházejí“... a každá je přitom svým způsobem krásná. Teď je sjednotte. Inu, znáte to. (Ale to už by asi nebylo téma k článku o barvách.)

Čapek upozorňuje na významné působení barev například ve městech nebo v nemocnicích a význam barev pro duši dítěte. Vidíme-li vzhled a zařízení některých našich nemocnic nebo různých podobných institucí, zjistíme, že Čapkovy postřehy jsou stále aktuální. Vztah prostředí, barevnosti, celkové atmosféry a jejich vlivu na uzdravení a celkovou kvalitu života je dodnes přes různé průzkumy a studie, mnohde dosud nepochopené, nedocenené, a tudíž nevyřešené. Občas mívám dojem, že v barevné úpravě pro-

středí panuje v současnosti poněkud disharmonie. Můžeme se totiž setkat s interiéry prodejen a pohostinství více či méně náročně zařízenými, dokonce dle přesných zákonitostí harmonizace prostředí s použitím metody feng šui, ovšem stále nás mohou nemile překvapit místa pro život člověka důležitá, jako jsou úřady, ordinace lékařů a nemocnice (kam přichází nejvíce lidí), která jsou až v žalostně zanedbaném stavu, ponurých barev a celkově nepříznivé atmosféry. Inu, lidé si vytvářejí svoje prostředí a zřejmě platí, že jak má člověk ve své duši neboli „uvnitř sebe“, tak následně má okolo sebe. Jakou náladu máme, takové prostředí si vytváříme a ono zpětně působí na nás. Zřejmě právě proto, že to není jen otázka finančních a technických prostředků, ale něco, co tkví hluboko v lidské povaze, je to problém, který odolává času a jakémukoliv výzkumu a pokroku.

To platí zřejmě také o výběru – jaký a jak barevný svět je nabízen dětem. Co si dospělí výtvarníci a vychovatelé představují jako pro dítě zajímavé, krásné a žádoucí? Nepřirozeně barevnou „umělohmotnost“? Zahrádky a hřiště se spoustou křiklavě barevných „hejblat“ a v dětských pokojích ostrými barvami blikající monitory? Ovšem, tvárné dítě nám na tuto „naši hru“ na umělý svět přistoupí. Je to však pro ně to nejlepší?

Ve druhém, rozšířeném vydání své knihy *Nálada a její vědomé tvoření* (na naší obci je to „kultovní“ signatura 30, kniha ošumělá, často půjčovaná, často citovaná) Čapek píše o účincích barev:

„Po stránce více filosofické můžeme si v tom ohledu připomenouti, že tkanivo našeho těla, jako každá látka, skládá se v posledním rozložení z rytmicky se chvějících sil, slunečnímu světlu velmi podobných, a že změněné chvění bývá také způsobeno změněním barev, neboť každá barva představuje jistý počet záchvěvů v jedné vteřině.“¹⁰

Pozoruhodné je, že Čapek píše: „... změněné chvění bývá také způsobeno změněním barev...“, kdežto fyzika učí opak: „Změněná vlnová délka [tedy lze říci ‚záchvěvy‘] způsobuje změnu vnímání barvy.“

Čapek však říká, že je to vzato „více po stránce filosofické“; pak tedy barva nese jistou informaci a má důvod jevit se právě taková, jaká je viděna. Dokonce to lze chápat i tak, že barva a ten, kdo ji vnímá, tvoří jistý celek – informace, informovaného a zpětného působení informovaného na informaci. Jinak řečeno: barvu si nějak „po svém“ vyložíme a také nějak „po svém“ ji vidíme. Až 80% informací člověk přijímá zrakem.

Jsou lidé, kteří rozeznávají velice jemné barevné odstíny, a jsou naopak lidé barvoslepí, kteří těžko rozeznávají například (což bývá časté) červenou a zelenou. To je problém hlavně v dopravě při rozeznávání barevné signalizace semaforů. A to jak u řidičů, (ti však chodí povinně na kontroly zraku), tak zejména u chodců, kteří jsou taktéž účastníci silničního provozu. Někteří lidé nerozlišují zelenou a modrou, nebo v určitých odstínech fialovou a hnědou atd.

Jinak než lidé vnímají barvy živočichové a podle jejich reakcí na určité barvy si můžeme utvořit přibližnou představu o tom, v jakém světě barev žijí. Někteří vnímají vlnové délky, které člověk nevidí, například ultrafialové světlo. A tak si můžeme představit, že sice se zvířata obýváme tutéž planetu Zemi, ale zároveň ony i my žijeme v rozdílných světech, kde to, co jedni mají za samozřejmou a často podstatnou součást svého života, pro druhé v podstatě neexistuje. Ale tato úvaha by již mohla přesahovat naše téma, neboť platí nejen o barvách.

V literatuře často nacházíme charakteristiky jednotlivých barev, případně pojednání o jejich léčivých účincích nebo vlivu na náladu. Domnívám se, že žádná barva není vyložené dobrá nebo špatná, prospěšná či škodlivá. Každá má obrovské množství odstínů. Co jen všechno může zahrnovat například označení „bílá barva“: velikou škálu od různě zabarvené ne zcela bílé až po naprosto vzácnou bělostnou, běloškvoucí, čistotou zářící běl.

Nebo třeba *černá* – může se podobat poněkud tmavší šedé nebo být různě intenzivně dotčena jinými barvami až po černočernou, neprostupnou, nejčernější, absolutní (snad v této intenzitě na Zemi ani neexistující) černě. Můžeme si všimnout, že se v sousedství černé všechny ostatní barvy jeví poněkud světlejší. Jestliže orámuje jednotlivé barvy černou (jako to třeba

10 Norbert Fabian Čapek, *Nálada a její vědomé tvoření*, Praha: Unitaria 1930, s. 66.

„V literatuře často nacházíme charakteristiky jednotlivých barev, případně pojednání o jejich léčivých účincích nebo vlivu na náladu. Žádná barva není výloženě dobrá nebo špatná, prospěšná či škodlivá.“ (Autorkou mandaly je Milena Peterková.)

můžeme udělat u vitráží a při kreslení mandal nebo jiných obrázků orámovaných černými konturami), jejich jásavá barevnost vynikne. Největším kontrastem je černá a bílá. O tomto jevu psal již Leonardo da Vinci: „... chceš-li udělat znamenitou temnotu, dej jí protiklad výtečné bělosti“.

Jakou škálu odstínů vytváří *zelená*, o tom těžko mluvit. To se musí v přírodě prožít, což je samo o sobě duchovní zážitek. (Jako hodně malá holka jsem takhle „zapadla“ a úplně se ztratila v zeleni obrovských lopuchů, jak na to vzpomínám v minulém čísle Tvůrčího života.) Odstíny zelené, na jaře téměř nepřeborné, poněkud zkratnou již dospělejší, letní, jednodušší zelení. Na podzim ze leň ustupuje všemožným fantastickým odstínům barev, že paleta nestačí. Rostlinstvo na podzim vlastně ukazuje svoji skutečnou barvu, kterou by mělo, kdyby v něm nebyl chlorofyl. Ano, bez fotosyntézy by příroda vypadala úplně jinak. Zajímavý příklad zeleně je *smaragdová*. Je častější ve světě nerostů než rostlin a v mém světě barev souvisí s touhou po duchovním růstu a s nadějí.

Modrá je pro malíře oříšek. Má tolik odstínů, že je nemůžete nikdy všechny použít, a nadto je ještě spolu sladit. Máte-li z nějakého důvodu více věcí různé modré barvy umístit v interiéru, je to naprostá záhada, jak je vůbec spolu nějak sladit. Zkrátka každá modř je jiná, experimenty s modrou jsou hotová dobrodružství.

Dávno jsem si všimla, že barvy žijí a pulzují. Mohou se doslova hýbat a většina barev dosti jasně ukazuje svůj nejpřirozenější „směr pohybu neboli směřování“. Při svých malířských pokusech jsem přicházela na to, co jsem se mnohem později dověděla v Goethově nauce o barvách.

Taková *žlutá* je nejintenzivnější ve svém středu a k okrajům slábne, světlá nebo do sebe přibírá různé jiné barvy. Je velmi tvůrčí, často jásá, oslavuje, ale nic nikomu nevnucuje. Modrá je zcela jiná. Jaksí sama od sebe „ráda houstne při svém okraji, tvoří lemy a ohraničuje. Ve svém středu je jemná se slábnoucí intenzitou. Většina modří má smířlivou a tolerantní povahu, přejí rozjímání a meditaci. Do šeda až kovova zabarvená je již méně příjemná.

Avšak taková *tyrkysová* se všemi svými odstíny připomíná cosi nadpozemského. Setkáme-li se v obrazech starých mistrů s neproměnlivou, rovnoměrnou blankytnou plochou, můžeme se právem domnívat, že nás malíř uvádí do světa, který není z řádu pozemských věcí, a činí v podstatě totéž co ikonopisec či mistr deskových oltářních maleb při používání *zlata* na pozadí svých ikon a obrazů.

Barva *červená* ráda všechno ovládá a upozorňuje na svoji přítomnost. I v méně ostrých odstínech je dominantní a kdejakou barvu překřičí. Může však mít také svoji slavnostní až důstojnou podobu *purpuru* (z latinského „purpura“). Nepřehlédnutelná, až poněkud se vnučující *šarlatová* snad propůjčila svoje označení různým „šarlatánům“, neboť si dodávali důležitosti a sjednávali si pozornost pláštěm šarlatové barvy. *Bordová* a tzv. *kardinálská červeň* mají již tendenci přecházet k bohaté škále odstínů fialové, které svou povahou napomáhají tendencím k duchovnímu bádání a směřování k moudrosti.

Vidíme, že s barvami je to jako s lidmi. Dokonce i velmi podobné odstíny mohou mít velice odlišnou povahu. Pocházejí z téhož zdroje – bílého světla, do něhož se mohou vrátit jen tehdy, pokud jsou namíchány v harmonické jednotě nebo zachyceny správně nasměřovaným krystalem. Smysl duchovní cesty člověka čili cesty životem představuje taktéž návrat do jednoty. Avšak oním sjednocujícím krystalem je hluboké poznání moudrosti života, úcta k veškerému jsoucnu a láska.

Barvy a jejich vnímání

Milan Lustig

Máme-li mluvit o barvách a jejich vnímání, musíme nutně mluvit i o světle, neboť vnímání barev, speciálně jejich vidění, je zprostředkováno světlem. Vnímání světla ještě není vidění, neboť na těle živočichů, včetně člověka, jsou různé světločivné buňky; i jiné než jen ty, které umožňují vidění. I člověk má takové buňky, například v podkolenní jamce. Také slepci (tedy nevidomí) i lidé zcela zbavení očí citlivě vnímají světlo kolem sebe.

„Barevné vidění znamená, že zrakem rozlišíme světlo různých barev, tedy různých vlnových délek. Každé vlnové délce světla přisuzujeme určitou barvu.“ (Obr. © Shutterstock.com.)

Vidění je schopnost *organismu* (nebo i přístroje) rozlišit, a to i co do tvaru, předměty na základě *světla*, jež *emitují* (tedy odrážejí svým povrchem, produkují nebo v případě průsvitných předmětů jimi světlo prochází). Barevné vidění je pak ono vidění, při němž rozlišíme světlo různých barev, tedy různých vlnových délek. Každé vlnové délce světla přisuzujeme určitou barvu. Přitom světlem rozumíme elektromagnetické záření oněch vlnových délek, které při vniknutí do oka živočicha podráždí určité, tzv. světločivné buňky. Různí živočichové mají poněkud odlišný rozsah vlnových délek okem vnímaného elektromagnetického záření. Barva předmětu je dána barvou světla, které onen předmět emituje.

V normálním lidském oku existují jakožto světločivné buňky tři druhy tzv. čípků, lišící se obsaženými barevnými pigmenty a z toho plynoucí různou citlivostí na světla jednotlivých vlnových délek, které určují jednotlivé barvy. Pozor, ve většině prací o vidění je mylně uváděno, že „... tři typy čípků lidí vnímají červenou, zelenou a modrou barvu, normální lidské vidění je tedy trichromatické“ (Logicky uváženo: kdyby tomu tak bylo, pak by lidské oko nemohlo vnímat jiné než ty tři uvedené barvy, tedy by nevnímalo další monochromatické barvy – např. žlutou, hnědou aj.). Ve skutečnosti každý z těchto tří typů čípků vnímá všechny barvy, ale jednotlivé barvy s odlišnou intenzitou – každý z nich vní-

Astronomové pro pozorování vesmíru vyhledávají místa nenarušená světelným smogem, tedy (byť i slabým) rozptýleným světlem zejména z veřejného osvětlení. (Obr. převzat z: commons.wikimedia.org/wiki/File:ALMA_and_a_Starry_Night.jpg)

má s největší intenzitou jednu z oněch tří jmenovaných barev (červenou, zelenou, modrou).

V lidském oku je ještě jeden typ světločivných buněk, tzv. tyčinky, které sice nevnímají jednotlivé barvy, takže člověk jimi vidí pouze šedě – od bílé po černou –, ale jejich výhodou oproti čípkům je, že vnímají světlo mnohem menší intenzity, asi stotisíckrát slabší, což umožňuje vidět za slabého osvětlení (šera). V různých pracích se říká „i za tmy“, ale samozřejmě se tím rozumí za silného šera, tedy skoro tmy (Z hlediska fyziky totiž za tmy – někdo redundantně říká „za absolutní tmy“ –, tedy za nepřítomnosti světla, které vidění zprostředkovává, nemůže být cokoliv vidět.). Přesněji řečeno: pro barevné vidění, tedy vidění pomocí čípků, potřebujeme osvětlení alespoň 100 cd na metr čtverečný, kdežto pro vidění pomocí tyčinek postačí i jedna tisícina cd na metr čtverečný (cd = candela, jednotka svítivosti; candela znamená latinsky svíčka). Když se přitom oko dostane ze světla do slabého osvětlení (nepřesně, ale krátce se také říká „do tmy“), rozšíří se mu zornice, takže se do oka dostává více světla, byť na úkor snížení ostrosti vidění. (Tento problém znají fotografové: snížení hloubky ostrosti při zvýšení světelnosti – tedy „větší díře“ – objektivu.) Po přechodu ze světla do tmy se oko postupně adaptuje na vidění ve tmě, přičemž rozšíření zornice je prvním, rychlým krokem a dokonalá adaptace na vidění za tmy trvá 40 až 60 minut. Tuto dosti dlouho trvající adaptaci dovede rychle zrušit

i krátké bliknutí (např. zajiskření, ale zejména zažehnutí zapalovače!). Je známo, že astronomové pro svá noční pozorování vesmíru vyhledávají místa nenarušená světelným smogem, tedy (byť i slabým) rozptýleným světlem zejména z veřejného osvětlení, a nadávají na dosud stále užívaná nevhodná osvětlovací tělesa, z nichž část světla směřuje nahoru. Opačná adaptace oka, tedy ze tmy na světlo, proběhne dokonale během několika minut.

Světločivné buňky, tedy čípky a tyčinky, jsou umístěny na sítnici oka, to znamená na jeho vnitřní ploše. Přitom v normálním lidském oku je asi 6 milionů čípků a jsou umístěny nejhustěji v zadní části oka proti zornici, tedy okolo osy oka, na tzv. makule neboli žluté skvrně; s rostoucí vzdáleností od makuly čípky řidnou a umožňují méně zřetelné, přesto pro bezpečnost důležité, tzv. periferní vidění. Tyčinek je v normálním lidském oku asi 120 milionů a jsou rozmístěny po sítnici na zadní straně oka, na makule a okolo ní, rovnoměrněji; jejich oproti tyčinkám podstatně vyšší počet má zřejmě pomoci vidění při výrazně nižším osvětlení.

Lidské oko je citlivé na světelné paprsky v oblasti vlnových délek cca 400–800 nanometrů (nm), tzn. v oblasti viditelného elektromagnetického záření mezi zářeními ultrafialovým a infračerveným. (Záření o vlnové délce kratší než 400 nm je běžně pohlcováno oční čočkou, záření o vlnové délce kratší než 315 nm je pro oko škodlivé, ale je pohlcováno rohovkou.)

Barvy vnímané lidským okem	Vlnové délky	Rozsah
červená	~ 625 – 800 nm	~ 175 nm
oranžová	~ 590 – 625 nm	~ 35 nm
žlutá	~ 565 – 590 nm	~ 25 nm
zelená	~ 520 – 565 nm	~ 45 nm
tyrkysová	~ 500 – 520 nm	~ 20 nm
modrá	~ 430 – 500 nm	~ 70 nm
fialová	~ 400 – 430 nm	~ 30 nm

(Tabulku zpracoval autor článku.)

Mezi vnímáním jednotlivých barev není samozřejmě ostrá hranice, jak by se dle uvedené tabulky mohlo zdát, ale jednotlivé barvy přecházejí plynule jedna do druhé, takže uvedené rozdělení vlnových délek je jen přibližné. Nadto ne každé oko vnímá rozsah vlnových délek pro jednotlivé barvy stejně. (S jedním člověkem se například občas dohaduji, když tvrdí, že tato barva je jasně modrá, a já tvrdím, že je to jasně zelená; a jako kluk jsem si všiml, že pravým okem vidím poněkud více do oranžova a levým zase do žluta.) Z tabulky rovněž poznáme, že u jednotlivých barev vnímá naše oko různý rozsah vlnových délek; největší rozsah má červená.

Bílé sluneční světlo je složeno ze světelných paprsků různých vlnových délek, tedy různých barev. Připomeňme si středoškolský pokus rozkladu bílého světla na světla různých barev skleněným hranolem. K tomuto rozkladu dochází proto, že se světlo při přechodu z jednoho optického prostředí do druhého na hranici těchto prostředí láme, přičemž se světla odlišných barev lámou pod různým úhlem. Tyto barevné složky můžeme zařadit do sedmi skupin, jak je názorně uvedeno v tabulce výše. Připomeňme, že při tomto přechodu z prostředí opticky řidšího do opticky hustšího (např. ze vzduchu do skla) se světelný paprsek na hranici těchto prostředí láme ke kolmici, kdežto při opačném přechodu, tedy z opticky hustšího do opticky řidšího, se láme od této kolmice.

Ostrost vidění: Zdravé lidské oko by mělo rozlišit dva různé body viděné v úhlové vzdálenosti jedné úhlové minuty.

Proces vidění lze rozdělit na čtyři etapy:

1. Světlo z předmětu prochází do oka prostředím mimo tělo.
2. Světlo z předmětu prochází okem do prostoru světločivných receptorů.
3. Světlo z předmětu způsobí vzruch světločivných receptorů (čípků nebo tyčinek).
4. Vzruch ze světločivných receptorů je nervy veden do příslušné oblasti mozku, která ho zpracuje na představu obrazu uvedeného předmětu.

K fázi 1.: U předmětu nepříliš vzdáleného od oka není žádný problém, neboť na krátkou vzdálenost se světelné paprsky šíří téměř přímočaře. Ovšem světlo ze vzdáleného předmětu prochází dlouhou trať vzdušnou atmosférou, při tom se při přechodu mezi jednotlivými různě hustými vrstvami atmosféry ohýbá, a to pro jednotlivé barvy odlišně, čímž dochází k určitému rozostření (rozptýlení) obrazu; a část světla z předmětu, zvláště to kratších vlnových délek, také pohltí atmosféra. To vše pak vede k určitému znehodnocení informace o předmětu, která je nesena z něj vycházejícím světlem.

K fázi 2.: Světlo přicházející z předmětu přichází do oka a) *rohovkou*, b) *přední komorou oční* vyplněnou očním mokem, c) *zorničkou*, což je otvor v *duhovce*, který svým zvětšováním a zmenšováním reguluje množství světla

„Zrak zprostředkovává zdravému člověku až 80 % informací o okolním světě.“ (Obr. © Shutterstock.com.)

přicházejícího do oka, d) *zadní komorou oční, e) čočkou*, která je ovládána svalstvem, čímž může měnit své zakřivení a tím i optickou hodnotu, f) *sklívcem*, g) dopadá na zadní stěnu *sítnice se světločivnými receptory*, kde vytvoří převrácený obraz předmětu. Aby byl tento obraz ostrý, je korigován čočkou, případně (u lidí s oční vadou) dalšími pomůckami jako brýlemi apod.

K fázi 3.: Převrácený obraz předmětu je sejmuto světločivnými receptory, a to buď barevně, čípkami, za dobrých světelných podmínek, nebo bezbarvě (šedě), tyčinkami – za sporých světelných podmínek.

Barvy, světlo a bezpečnost: Při dopravním provozu platí velmi důležitá zásada: *vidět a být viděn*. Týká se všech účastníků dopravy včetně chodců. Osvětlené předměty, a obzvláště zdroje světla, jsou vidět výrazněji a do větší vzdálenosti než neosvětlené předměty. Proto už dnes platí pro motorová vozidla nařízení jezdit i ve dne (tj. za dobrých světelných podmínek) s rozsvícenými světly. Chodcům se doporučuje mít na

svém oblečení, případně na dalších předmětech, reflexní prvky, které část na ně dopadajícího světla odrážejí. Mnohdy to až působí dojmem, jako by člověk sám svítil. Na dobrou viditelnost (zřetelnost) předmětu má značný vliv i jeho barva. Černě oděný chodec pohybující se po vozovce bez reflexních prvků (obzvláště za špatných světelných podmínek) velmi riskuje své zdraví, ba i svůj život. Podle výzkumů je nejdále viditelná bílá barva (což je pochopitelné, neboť jako složky obsahuje všechny barvy viditelného spektra). Na zřetelnost předmětu má však vliv nejen jeho barva, ale i zbarvení jeho okolí, a zejména pozadí. Tak například bílé auto je na betonové silnici (beton je šedý a šedá má rozsah od bílé po černou) mnohem méně zřetelné než auto oranžové nebo žluté (tedy barvou výrazně odlišné od okolí a pozadí). Černá auta jsou sice považována za elegantní, ale jejich zřetelnost je, hlavně za nedostatečných světelných podmínek, obzvláště špatná. Pro bezpečnost bicyklistů mají velký význam různá dnes prodávaná blikátka. Pro děti jsou k dostání boty, které při chůzi blikají. I psi miláčci mívají pro běhání venku blikající obojek.

„Duha vzniká působením vodních kapiček, nashromážděných například po dešti nebo při mlze v určitém prostoru, na světlo.“ (Obr. převzat z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Double-alaskan-rainbow-airbrushed.jpg>.)

Zrak zprostředkovává zdravému člověku až 80 % informací o okolním světě, je proto důležité udržet si jej dobrém stavu do vysokého věku. Na nás ovšem je, abychom se o to aktivně přičinili. Nejčastějším poškozením zraku ve vyšším věku bývá tzv. *makulární degenerace* (mnohdy nazývaná stařeckou makulární degenerací). Jak k ní dochází:

Pro udržení dobrého stavu světločivných buněk, zejména čípků, jsou důležité oční karotenoidy, tedy zeaxantin a hlavně lutein. Makula (neboli žlutá skvrna) je žlutá právě pro velký obsah žlutého barviva – totiž luteinu. Lidské tělo v pokročilejším věku s těmito očními karotenoidy hůře hospodaří a při jejich nedostatku mohou začít odumírat světločivné buňky, zejména čípků, a to hlavně ve střední části makuly, tedy ve střední oblasti vidění. Člověk postižený makulární degenerací tedy při přímém pohledu na text jeho střední část vidí nezřetelně nebo ji až nevidí, a aby alespoň něco uviděl, musí se dívat bokem, to znamená využít případně až periferní vidění. Ochranou před makulární degenerací je, zvláště ve vyšším věku, zvýšený příjem jmenovaných očních karotenoidů. Z běžných potravin obsahuje nejvíce obou očních karotenoidů *špenát*. (Po mnoho let šířený blud, že špenát je cen-

ný vysokým obsahem železa, vznikl, když před lety udělal laborant při zápisu obsahu železa chybu v desetinné čárce, čímž uvedl jeho obsah desetkrát vyšší.) Aby organismus využil karotenoidy z potravy, musí se jíst s tukem, neboť karotenoidy jsou rozpustné v tuku, nikoli ve vodě.

Duha je zajímavý světelný barevný přírodní úkaz, který však bývá popisován přinejmenším na hranici správnosti. Pokusím se podat vlastní výklad:

Duha vzniká působením vodních kapiček, nashromážděných například po dešti nebo při mlze v určitém prostoru, na světlo. Jestliže úzký svazek bílých (slunečních) paprsků vnikne ze vzduchu do takové vodní kapičky, pak se při přechodu vzduch/voda bílé paprsky lámou a rozkládají na jednotlivé barevné složky. Ty následně procházejí vnitřkem vodní kapičky, až zákonitě narazí zevnitř na její stěnu. (Zde se nesprávně uvádívá, že tyto paprsky vyjdou z kapičky ven a dají vznik duze. Jinde se dozvíme, že se někdy tyto paprsky uvnitř kapičky odrazí dvakrát a po opuštění kapičky dají vznik sekundární duze. Při logickém uvážení přijdeme na to, že je to tak.) Část těchto paprsků vyjde z kapičky ven (příčemž se znovu zlomí)

a část těchto paprsků se odrazí zpět. Tento odraz se opakuje vícekrát a pokaždé při něm část paprsků kapičku opustí. Tyto z kapičky vyšlé paprsky dopadají do různých směrů (tak, že dva odlišné paprsky, tedy paprsky odlišných vlnových délek neboli odlišných barev, nikdy nemíří stejným směrem). Do oka pozorovatele tedy může z jedné kapičky vniknout jen jeden paprsek, respektive úzký svazek shodných paprsků. Obvykle se do oka pozorovatele dostanou jen ty paprsky, které se uvnitř kapiček odrazily jen jednou, a ty pozorovateli zobrazí duhu. (Čtenář znalý optiky a sférické geometrie si může odvodit, že kapičky vysílající stejné paprsky, tedy stejné vlnové délky, jsou uspořádány na kružnici a jimi vyslané paprsky tvoří rotační kuželovou plochu s vrcholem v oku pozorovatele.) Celá duha je tvořena soustřednými kružnicemi, přičemž vnitřní kružnice je fialová a vnější červená.

Za příznivých okolností (vrstva s vodními kapičkami je dosti vysoká) může pozorovatel zachytit z jiných kapiček i ty paprsky, které se uvnitř kapiček odrazily dvakrát. Ty vytvoří tzv. sekundární duhu, zpravidla podstatně slabší, umístěnou nad tou původní, zvanou pak primární; uspořádání barev v sekundární duze je opačné. Zcela výjimečně (vrstva kapiček je značně vysoká) je možno vidět duhu zvanou terciární, tvořenou paprsky, které se v kapičkách odrazily třikrát. V ní je uspořádání barev shodné s primární.

Pokud by pozorovatel byl v dostatečné výšce (třeba v balonu), mohl by vidět duhu tvořenou uzavřenými kružnicemi.

Duha může být tvořena i jiným světelným zdrojem. Třeba za mlhy nebo za vysoké relativní vlhkosti vzduchu, například 60 %, můžeme večer vidět uzavřené duhové kroužky okolo osvětlovacích těles.

Barvy a duše

Zbyněk Vašíček

Tento příspěvek nemá za cíl postihnout veškeré bohatosti duše, Duše s velkým D, či lépe mnoha duší – ani v přepestré jazykovědné škále, kterou nám poskytne synonymický slovník ke slovu „duše“, ani zprostředkovaně z míst, kde je předpokládána vysoká koncentrace vědění o duších a obecně o Duchovnu, od Velehradu přes k nám ještě poměrně blízký Vatikán až třeba po sochu Buddyho v Kamakuře. Ono to vlastně ani dost dobře nelze, zvláště na ploše několika stran článku. Tematika čísla je vyhrazena barvám a nabízí se tedy lákavá možnost podrobit zkoumání barevnou škálu – ty tisíce barev – a jejich vztah k duším a k duchovnu vůbec. Ne třeba chodit daleko, postačí pár kilometrů. Představme si bod A – nechť bod A je definován jako místo, třeba pracovna, knihovna, zahradní altán, kde právě čteme Tvůrčí život, – a okolo si definujme množinu bodů B, kde je duchovno zobrazeno méně než sedmi barvami. Dále si představme množinu bodů D, kde je duchovno zobrazeno více než dvanácti barvami. Množinu bodů C (něco mezi tím, duchovno definované více než sedmi a méně než dvanácti barvami) zatím neuvažujme, nebudeme ji nyní potřebovat.

Není třeba dlouhého přemýšlení, abychom zjistili, že na většině území České republiky najdeme v okolí našeho bodu A nejméně jeden bod z množiny D, kde najdeme ve spojení s duchovnem nejméně dvanáct podmíněných barev. Co to může být? Typicky nějaká kaple, spíše však katolický kostel. I po většinou necitlivých zásazích více než jednačtyřicet a půl roku trvající třetí doby temna komunistické zvůle a diktatury si tyto sakrální stavby zachovaly takovou škálu barevnosti (zdaleka nejde jen o sochy, monstrance, obrazy, vitráže, součásti svícňů), že rozdíl oproti zástupcům množiny B – těch není moc a většinou za nimi musíme dojít dál – doslova bije do očí. Typicky sem svojí střídmostí barevností, či spíše nebarevností a skoro monochromaticností, zapadnou evangelické kostelíky a kapličky, dále svatostánky husitské i ty z mnoha dalších, liberálnějších částí ekumenického spektra. Mluvíme-li tedy o ekumenickém spektru – u nás jde o počet 12–15 státem uznaných církví a náboženských společností – můžeme si v této souvislosti představit i barevné spektrum.

Unitářům blízká bude jistě žlutá, připomínající slunečnici, a taktéž šedomodrá, která je výrazně obsažena na znaku. Jiné barvy obvykle přicházejí na mysl katolíkům, když například Karel Kryl zpívá „pod fialovou komží láhev vitriolu“

Obvykle střídmost barevnost kapliček a božích muk ve volné krajině. (Obr. převzat z: commons.wikimedia.org/wiki/File:Kapli%C4%8Dka_mezi_Bo%C5%88kovem_a_Sk%C3%A11lou.jpg.)

Jak moc jsou barvy důležité pro duchovno, víru, náboženské obřady a pro církve obecně?
(Obr. © Shutterstock.com.)

a mezi „akademickými“ barvami teologických fakult se často objevují fialová, modrá (především světlá) či žlutá. Hanlivý výraz užívaný často pro jistou politickou stranu propojenou s církví ovšem obsahuje slovo „černá“. Filozof vycházející především z Heideggera, ale i z Nietzscheho a dalších velikánů na poli filozofie, by mohl namítnout, že barvy nejsou pro duchovno, víru, náboženské obřady a pro církve obecně až tak důležité (tehdy ještě neexistovaly PR agentury) a že jejich význam pro věci nemateriální povahy může být až přehnaně zveličován.

Zajímavým způsobem se barvy uplatňují ve filmu a v divadle – výrazné propojení s duchovními tématy se zde tvůrcům často nabízí. Zejména studenti filmové vědy musí ocenit, když ve filmu ze 70. let s Gregorym Peckem jako americkým velvyslancem jedna z hrdinek zmiňuje „jedovatou“ auru, již vidí nad velvyslancovým nepovedeným zlým dítětem Damienem Thornem – „... fialová, to je přece zlá aura rodu Borgiů“. Fialová jako barva opravdového zla je v tomto klasickém díle hororového žánru vykreslena pouze verbálně, ve výtvarné složce

není naznačeno nic, co by divák mohl vnímat – ani v takzvaných podprahových vsuvkách. Ve filmech 80. let vidíme zase přemíru modré včetně modrého zasvětlení prostoru. Nejen v dílech Davida Lynche, ale i v dalších thrillerech. O duchovní témata tu ale až tolik nejde, spíše o erotiku. Čestnou výjimkou je pak kanadský snímek Ježíš z Montrealu z konce 80. let, který ovšem pojednává o nepovedené divadelní hře s hořkým koncem.

Barvami přesycen není ani Scorseseho tehdy kontroverzní snímek podle Kazantzakisovy předlohy Poslední pokušení Krista. Především v Itálii kvetl v 70. letech kultovní žánr zvaný „giallo“. Se žlutou má však pouze vnější a okrajovou spojitost, takže ani tradiční katolictví země a blízkost Vatikánu zde negarantovaly dostatečné propojení s duchovními tématy. Filmy se často týkaly očarovaných orchidejí, uhranutých koček, podivných zmizení a vražd. Pokud bychom šli ještě dále, na přelom 60. a 70. let, až do roku 1967, máme zde výrazné psychedelické hnutí vedoucí až k opojení z Woodstocku v roce 1969. Ve filmech ale příliš nezkoumá otázku

„Ve filmech ale příliš nezkoumá otázky víry (nebo jinak než jsme zvyklí – objevují se spíše šamanská, indiánská témata), zato hýří stovkami barev, za které by se nemusel stydět ani impresionistický malíř, ale ani dnešní komiksový kreslíř.“ (Obr. © Shutterstock.com.)

víry (nebo jinak než jsme zvyklí – objevují se spíše šamanská, indiánská témata), zato hýří stovkami barev, za které by se nemusel stydět ani impresionistický malíř, ale ani dnešní komiksový kreslíř.

Přeskočme divadelní tematiku, které se budu věnovat jindy (zobrazení duchovna a barev ve scénografii), o pár století zpět k vlámským malířům. Hieronymus Bosch, mnohými nazývaný „zbožný pohan“, si při zobrazení ještě dnes mráz budících témat vystačil většinou s tmavšími barvami (ale s vysokým podílem teplých barev), další, mladší zástupce vlámské školy, Rembrandt, zase přimíchal úplně do všech barev (tedy i do holubí či labutí bílé) špetku hnědé. Mnozí z vykladačů jeho umění s velkým U se po staletí trápí otázkou – byla hnědá opravdu tou osudovou barvou, tou esencí, která posilovala duchovno, jež číší z jeho děl? Číší i navzdory škarohlídům – často citovaným i ve filmech –, kteří tvrdí, že Rembrandt jen zachycoval podivně nashromážděné skupinky jakýchsi nedůležitých lidí – viz Noční hlídka. Jiný příslušník vlámské školy, z početné rodiny Brueghelů, řečený Ohnivý (maloval často požáry, zejména selkých stavení), zase přimíchal do všech barev oranžovou. Byla tato barva jen jeho osobním

podpořením výrazu pro jeden z živilů – oheň, či to byla jakási pocta řeckému bohu Hefaistovi a všem božstvům ohňů? Nebo to pro něj byla základní barevná esence duchovna, jakéhosi životního vyznání? Životopisci malířů se většínou takovými věcmi příliš nezabývají.

Jiný přístup k barvám má zástupce podunajské školy – Albrecht Dürer. Většina čtenářů asi bude znát jeho Růžencovou slavnost, ale kouzelná jsou i jeho raná, monochromatická díla kreslená olůvkem. Tam stačí jedna barva – šedomodrá –, aby jeho oddanou zbožnost, danou tehdejším prostředím a výchovou, vetkala i do zdánlivě jednoduchých „pár čar“ naskicovaných autoportrétů. Podobně je na tom i jiný význačný zástupce renesanční školy – Andrea Mantegna –, známý nejen kvůli příkladným úhlům (perspektivám) a vycizelovaným, spíše

Specifický přístup k barvám měl například renesanční malíř a grafik Albrecht Dürer: kouzelná jsou i jeho monochromatická díla kreslená olůvkem či díla, která barevností příliš neoplývají. Jejich jednoduchá barevnost stačí k vyjádření autorovy oddané zbožnosti. (Obr.

A. Dürera Madona se zvířaty, převzato z: commons.wikimedia.org/wiki/File:D%C3%BCrer_-_Die_Gottesmutter_mit_den_vielen_Tieren.jpg.)

„Barvy jsou tedy důležité, otázkou zůstává jejich počet a kombinace, sladění.“ (Letecký pohled na barvy nočního velkoměsta. © Shutterstock.com.)

světlejším barvám, ale pověstný tehdy i díky své zlé, panovačné a prchlivé povaze. Jako vážený a především zámožný malíř byl rozmazlován již v mladém věku, narozdíl od jiných malířů té doby (a že jich bylo!), kteří většinu tvůrčího období třeli bídu s nouzí. Ještě větším „satanášem“ než Mantegna musel být v pozdější době šperkař a zlatník Benvenuto Cellini, který je dosud podezřelý nejen z mnoha zákeřných intrik, ale přímo z vražd vykonaných jeho vlastní rukou, skutků tehdy nepotrestaných. V té době se ovšem spíše než dýky a střelné zbraně používaly jedy.

S tím souvisí i otázka, zda výtvarník musí být opravdu dobrý a zbožný člověk následující příkladu Desatera, aby vzniklo skutečně velké a vznosné umění přetrvávající věky, které na nás dýchá jakýmsi kouzlem i nyní, po mnoha staletích. Na příkladu posledních dvou jmenovaných se zdá, že nikoliv. Na zakázku bohatých zástupců církve vytvořili mnohé sakrální předměty a ty barvy, tvary, nebeský design, jež stvořili – to vše dosud drží! Existuje totiž teorie, že díla takových výtvarníků, kteří nejsou zrov-

na svatoušci, dlouho po jejich smrti nepřechájí. Postupně ztratí lesk, barvy vyblednou, leccos se začne odlupovat a rozpadat. A hledat v tom nějaké duchovní poslání? Ať tak či onak, jak říká postava architektky (v podání Anjely Huston) z mafiánského filmu režiséra Johna Hustona Čest rodiny Prizziů z roku 1985 svému milenci Jacku Nicholsonovi: „Tvar – ten vnímá každý jinak, ale barvy, ty jsou věčné. Barvy jsou důležité...“

Barvy jsou tedy důležité, otázkou zůstává jejich počet a kombinace, sladění. I dnes nalezneme na mnohých místech, která mají sloužit pro pravidelná setkávání – v modlitebnách, sálech, místnostech na shromáždění – hodně zvláštní kombinace barev, z nichž je zřejmé, že mnohým členům či příznivcům může být doslova „proti srsti“ se sem opakovaně vracet; a zůstává otázkou, co tím chtěli básník, farář, kurátor sboru, reverendka či místní obec vlastně vyjádřit. Nebyl to spíše jen chvilkový úlet místních malířů, „Boží ruka k dílu“ na „tripu“, než promyšlené koncepční završení organizačního úsilí při tvorbě či rekonstrukci chrámu, modlitebny

nebo shromaždiště? Jde přece o to, aby duše poutníků zavítavších na tato místa odcházely z takového prostředí nikoliv zvaldé, zešedlé, ale osvícené dalšími barvami a podněty, obohacené o barvy předané duchovními a dalšími přítomnými členy!

Pro ty, kdo mají rádi fyziku, astrofyziku a astronomii, se nabízí otázka barev vesmíru, jak je známe z vděčných snímků nejrůznějších družic. Barevně nejzajímavější jsou asi planety Jupiter či Saturn. V některých oblastech vesmíru se vyskytuje hodně odstínů růžové a fialové – ale nejde o nic víc než o zákony optiky a *cosi* převedené do námi viditelných barev světelného spektra. Sluší se připomenout, že i další bytosti, nejen zvířata (jako hadi, chameleoni či kočky), ale i hmyz vidí jinak a *víc*, dá se říci, že bohatěji než nedokonalé oko primáta (člověka). I rostliny mohou vnímat barvy – příkladem může být slunečnice (unitářům dobře známá bylina) otáčející se ve směru Slunce. Záhadou zůstávají barvy takzvaného velkého třesku. Co by bylo možné nafotit z bezpečné vzdálenosti, přes obří optiku teleskopů (pokud by takové zařízení hypoteticky mohlo existovat už v té rané době)? Jaké barvy by asi převažovaly? Mimořádně – celý velký třesk prošel relativně nedávno význačnou revizí. Je prý starší asi o 80 milionů let, než se původně myslelo, tedy ne původních víc než 13,7 miliardy, ale 13,8 miliardy let.

Podstata vesmíru spočívá podle všeho v nekonečné prázdne temnotě – 26,8 % vesmíru je uváděno jako tzv. tmavá hmota a 68,3 % jako tzv. temná energie. Už z názvů těchto fyzikálních pojmů je jasné, že barvami zrovna hýřit nebudou...

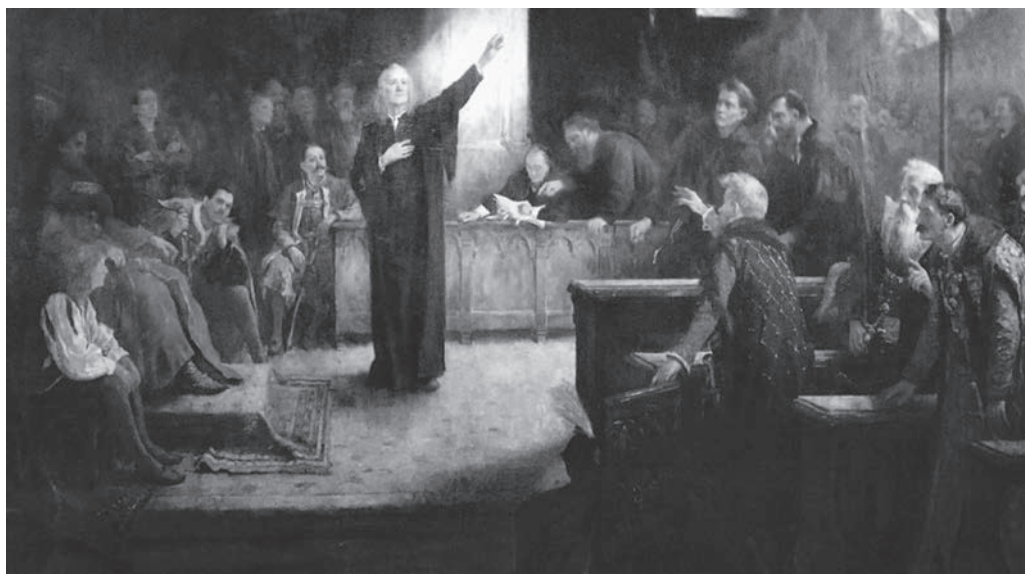
Egyptští fyzikové se za podpory kolegů z Kanady snaží v poslední době skloubit (jinudy v moderní fyzice cesty zřejmě ani nevedou) kvantovou mechaniku s klasickou Einsteinovou teorií relativity; vědci Ahmed Ali Farag a Saurya Das v roce 2015 v odborném světě prohlásili, že vesmír existoval vždy, i před tímto časovým údajem. Byl menší, ale neměl nekonečnou hustotu, jak se dříve uvádělo. Podle nich je vesmír naplněn kvantovou tekutinou složenou z tzv. gravitonů, způsobujících přenos gravitačních sil mezi tělesy. Existence gravitonů však nebyla dosud vědecky potvrzena, vše zůstává ve formě teorií a hypotéz. Kosmos podle nich tedy nemá začátek ani konec. V takovém prostředí pak zůstává měření času, teplot a tlaků v podstatě bezpředmětné stejně jako otázka barevnosti.

Barvy možná nebyly v počátcích *tvoření*, ať už je chápáno jako klasických sedm dní či jiný krátký časový úsek, pro Tvůrce (v jakkoli širokém chápání pohlaví a vlastností této neuchopitelné Bytosti) tím nejdůležitějším, co by bylo tehdy „na programu dne“.

Edikt z Tordy z roku 1568 je stále důležitý

Péter Botond Koppándi

Rev. Dr. Péter Botond Koppándi vystudoval unitářskou teologii na Protestantském teologickém institutu v Kluži, doktorský titul získal na univerzitě v Debrecíně. Kromě toho absolvoval dlouhodobější stipendijní pobyty na unitářských teologických fakultách Manchester College (Británie) a Starr King School for the Ministry (USA). Nyní na klužském institutu vyučuje homiletiku, katechismus, pedagogiku náboženství a liturgii.

Romantické vyobrazení aktu vyhlášení náboženské tolerance v Tordě. (Aladár Körösfői-Kriesch, 1896, z archivu Sándora Kováče.)

Datum 13. ledna je v životě transylvánských unitářů velice důležité. V neděli, která je tomuto datu nejbližší, všechny vesnice a všechna města ožijí a můžete vidět kouzelné okamžiky: ctihodní starší z jednotlivých vesnic si oblečou nejlepší šaty, nasadí si sváteční klobouky, vezmou za ruce své ženy a – za vyzvánění starobyklých mrazných kostelních zvonů – se zjevnou hrdoostí a důstojností jdou na nedělní shromáždění. Ženy se nastrojí do tradičních lidových krojů. Mladí se toho dne trochu obávají a jsou netrpěliví – mnohdy se schovávají nedaleko kostela, aby si ještě naposledy zopakovali písničku nebo básničku, kterou jim duchovní přidělil.

Všude panuje vážná, slavnostní atmosféra. Když se jich zeptáte, oč jde, hlasitě odpoví: je svátek, dneska oslavujeme připomínku významného počínu na sněmu v Tordě roku 1568, toleranční edikt, a našeho mučednického biskupa, zakladatele unitářské církve, Ference Dávida (zvaného též Francis David).

Už dávno předtím, než ji proslavil Bram Stoker a jeho hrabě Drákula, byla Transylvánie zemí s prastarými a rozporuplnými dějinami. Bylo to území, kde po dlouhá staletí žily tři národy – Němci (Sasové), Rumuni a Maďaři – a několik náboženských skupin: katolíci, luteráni, reformovaní, pravoslavní, židé atd.

Michael Servetus (cca 1511–1553). (Obr. převzat z: commons.wikimedia.org/wiki/File:Michael_Servetus.jpg.)

Roku 1520 se v této zemi narodil bystrý, velice nadaný mladý muž: David Hertel. Jeho otec byl Sas, matka Maďarka a podle tehdejších zvyklostí měl latinské jméno Franciscus Davidis neboli „syn Davidův“. Navštěvoval dobré transylvánské školy, po nichž následovala slavná cesta nadaných: šest let studoval v německém Wittenbergu a Frankfurtu, kde si osvojil široké spektrum vědomostí a kulturních poznatků. Byl vynikajícím učencem, díky mimořádné paměti byl schopen kdykoli odříkat libovolný úryvek z bible. Seznámil se s tehdejšími teology a pak se vrátil do Transylvánie, aby zde sloužil „svým lidem“. Stal se představeným nově založené unitářské koleje. Později byl zvolen hlavním knězem („superintendentem“) v Kolozsváru. A tady začíná jeho neuvěřitelná duchovní pouť. Pod vlivem Martina Luthera se stal luteránem a brzy i biskupem saských a maďarských luteránů v Kolozsváru. Tak jako se luteráni osvobodili od katolicismu, přišla později ze Švýcarska nová „hereze“: učení Jana Kalvína. Luteráni se rozdělili a Ferenc Dávid se stal superintenden-

tem kalvínské neboli reformované obce, známé obvykle pod názvem presbyteriáni.

„Ale Ferenc Dávid čím dál více pochyboval o jakémkoli doktrinálním přístupu k náboženství a dospíval k přesvědčení, že ke skutečnému křesťanství je nezbytné založit náboženství na evangelijních zprávách o Ježíšovi. Dávid brzy dospěl k odmítnutí Trojice, protože nemá oporu v Písmu, a začal zastávat koncept jediného, unitárního Boha.“ (Peter Raible) Ve stopách učení Aria, Erasma Rotterdamského a Michaela Serveta si uvědomil, že v raných křesťanských spisech není zmínka o Nejsvětější Trojici a že Ježíš o sobě nikdy nemluví jako o někom, kdo by měl být uctíván jako Bůh. Tak to Ferenc Dávid kázal v prvním „unitářském kázání“ roku 1566 a „semena byla rozeseta“, jak později řekl jeden z jeho současníků:

„Po celé Transylvánii, ve městech i vesnicích, dokonce i mezi prostými lidmi, mohl člověk při jídle, během popíjení, večer i ráno, v noci i ve

Erasmus Rotterdamský (cca 1466–1536).

(Obr. převzat z: commons.wikimedia.org/wiki/File:Holbein-erasmus.jpg.)

dne slyšet veliké diskuse, při běžných hovorech i z kazatelen, ba dokonce obviňování a boje mezi náboženstvími.“

Transylvánie byla vzhledem k různorodému obyvatelstvu i kulturním rozdílným místem potenciálních konfliktů, zatímco vládce János Zsigmond (Jan Zikmund) si přál mír, a proto svolal náboženské skupiny, aby své postoje představily na veřejných shromážděních, takzvaných „disputacích“. Velký dojem v něm zanechala slova Ference Dávida: „*Když svědomí dosáhne pravdy, dojde pokoje.*“ Uvědomil si, že Dávidův koncept milujícího a pečujícího Jediného Boha je onou Pravdou, kterou vždy hledal, a proto konvertoval k unitářství. Předtím však už Dávid získal mimořádný vliv mezi lidem: legenda praví, že při návratu z disputace pronesl mimořádnou řeč, zatímco stál na kameni u brány do města Kolozsvár, a celé město přešlo k unitářství, neboť je přesvědčil svým výrokem, že dostal „vroucí polibek od Boha“.¹

Král Jan Zikmund svolal několik náboženských koncilů, na nichž zástupci čtyř hlavních náboženských názorů argumentovali pro svou věc. A v lednu 1568 se stalo cosi pozoruhodného, akt, který velmi předběhl svou dobu, kdy na mnoha místech Evropy bývali takzvaní kacíři upalováni na hranici. Před 450 lety znamenal edikt z Tordy podivuhodný průlom v otázce náboženské svobody. Vyhlášoval:

Naše královské veličenstvo [...] potvrzuje [...] že každý řečník má kázat evangelium podle svého vlastního (osobního) pojetí, na jakémkoli místě, pokud je obec ochotna ho přijmout, a pokud tomu tak není, nikdo ho nemůže nutit [tvrdit něco jiného] jen proto, že jejich duše s ním není spokojena; nýbrž společenství má mít takového kazatele, jehož učení je mu milé. A nikdo, ani superintendenti ani jiní, nesmí kazateli ublížit [...]; nikomu nesmí být jeho náboženství vyčítáno. Nikdo nesmí druhému hrozit vězením nebo odvoláním z úřadu kvůli jeho vyznání. Protože VÍRA JE DAR OD BOHA, zrozený ze slyšení, a toto slyšení bylo počato ve Slově Božím.

Jan Zikmund Zápolský (1540–1571), sedmihradský kníže a uherský král, který vydal edikt z Tordy. (Obr. převzat z: wikivisually.com/wiki/Edict_of_Torda.)

Podivuhodná a odvážná slova v tehdejších „dobách temna“! Jak říká velký historik dějin unitářské církve Earl Morse Wilbur: „Toto je Magna charta náboženství v Transylvánii a zaslouží si být připomínána jako datum zapsané zlatým písmem do unitářských dějin. Zachránila totiž unitářskou víru před likvidací, k jaké docházelo v jiných zemích. (V době, kdy byla vydána, se inkvizice dopouštěla nejhorších zločinů, aby ve Španělsku a Itálii potlačila protestantismus, v Nizozemí posílala na smrt protestanty po tisících. K bartolomějské noci, jíž padlo ve Francii za obět 20–30 tisíc lidí, došlo až o čtyři roky později. A v Anglii byli popírači trojičního učení ještě dalších více než 40 let zaživa upalováni.) Dlouho byla největším krokem k toleranci v Evropě. Králi, který tento edikt vydal, bylo tehdy jen 28 let!“²

Král naneštěstí dva roky po vydání ediktu skončil. Byl cestou na jeden ze svých hradů vážně zraněn, když se mu splašil kůň. Nastaly komplikace a 15. března 1571 zemřel v Gyulafehérváru, v necelých 31 letech. Byl hořce opla-

1 Převzato z: Imre Gellérd, *A Burning Kiss From God to Preach the Truth: Four Centuries of Transylvanian Unitarian Preaching*, Chico, CA: Center for Free Religion, 1990.

2 Earl Morse Wilbur, *Our Unitarian Heritage: An Introduction to the History of the Unitarian Movement*, Boston: Beacon Press, 1925, s. 151.

Hrad Deva (Rumunsko), kde byl vězněn a zesnul Ferenc Dávid. (Obr. převzat z: commons.wikimedia.org/wiki/File:Deva_Citadel,_Romania.JPG.)

káván, protože jeho poddaní si ho nehledě na náboženské neshody vážili pro jeho duševní kvality a vlídnou povahu. Byl známý spravedlností a soucitem.

Zázrak pokojného soužití různých náboženství tak bohužel netrval dlouho! Král Jan Zikmund zemřel krátce poté, co se unitářské náboženství rozšířilo. Jeho nástupce byl katolík a brzy se ozvaly požadavky na omezování unitářů. Nový vládce prohlásil, že „všechna existující náboženství budou přijímána, pokud nezavedou žádné nové, inovativní myšlenky, které by porušovaly status quo“. A samozřejmě začala perzekuce Dávida: byl sesazen z funkce dvorního kazatele a brzy byl obviněn z „inovace“, když prohlásil, že není vhodné vyzvat v modlitbách Krista. Došlo k velikým a vyčerpávajícím disputacím, při nichž se těžce nemocný Dávid nemohl příliš bránit. Tvrdil, že *„svědomí nemůže spočinout v ničem jiném než v Pravdě“*. Obrátil se ke svým žalobcům a řekl: *„Ty, kdo jsou osvíceni Božím Duchem, nelze nikdy umlčet a oni nikdy nesmí skrývat pravdu!“*

Nebudeme teď mluvit o těžkých časech, které následovaly, v nichž se unitáři museli

scházet v soukromých domech a kdy jim byly zabavovány kostely a školy. Soustředme se na něco jiného: na hodnotu dědictví, které po nich zbylo a na něž bychom měli být hrdí. Jeho odvážné výroky, neohrožené činy a slova nás vedou k tomu, abychom si vážili svobody a hledali v tomto světě každý kousek Pravdy. Protože Pravda „nás osvobodí“ – od dogmat, od výlučných způsobů myšlení, od všeho, co by nás mohlo uvěznit v našem subjektivním světě!

Edikt z Tordy tak má tři základní vlastnosti, které nikdy nemůžeme dost zdůrazňovat:

1. Neměli bychom hledat mezi řádky postmoderní liberální myšlení o svobodě svědomí nahlíženého z individualistického hlediska! Ne, textu z 16. století nemůžeme vnucovat svoje současné očekávání! Tento zákon totiž zajišťuje svobodu shromažďování pro komunity, nikoli pro jednotlivce! To je význam slov *nýbrž společenství má mít takového kazatele, jehož učení je mu milé*. Myšlenka náboženské tolerance tak vychází z pohledu laického a náboženského vedení Transylvánie v 16. století a zakládá práva komunity! Přesto je však jedinečná a přišla dávno před ostatními tolerančními edikty v Evropě!

2. Motivací a důkazem, jež stojí za podstatou tohoto zákona – *Nikdo nesmí druhému hrozit vězením nebo odvoláním z úřadu kvůli jeho vyznání* – je síla Písma! Každému, kdo zná jazyk bible je jasné, že důvodem takového zákazu jsou slova převzatá z Pavlova listu Římanům 10:17 „*Víra je tedy ze zvěstování a zvěstování z pověření Kristova*“. Tím je edikt na svou dobu mimořádný: zákoník vytvořený laickou vrchností nezakládá právo na toto rozhodnutí odkazem na královskou či císařskou moc ani na nejvyšší moc generálního shromáždění nějakého státu, ale cituje bibli. Říká, že nic nemůže bránit kázání víry, jež vychází z naslouchání kazatelům, kteří kážou Slovo boží! Tato víra je nad dogmata a debaty, protože pochází od Jediného, který je nad jakoukoli lidskou autoritou – od Všemohoucího Boha!

3. Pro autora ediktu nemá víra žádné zvláštní vyznání – víra není katolická, luteránská, kalvínská ani antitrinitářská (unitářská) –, je to univerzální víra, která je nad denominacemi, víra, o níž je třeba diskutovat, ale kterou nelze zpochybňovat, protože je darem Stvořitele.

Jak říká můj reformovaný kolega, profesor István Pásztori-Kupán: „Text zákona zjevně zdůrazňuje jak Slovo boží a jeho hlásání [...], tak dává jasný teologický základ praktikování ‚teokratické tolerance‘, odvozené od autority hlásaného Slova božího.“³

Je třeba mít na paměti, že 16. století bylo dobou velikých teologických sporů. Představitelé reformace byli teoreticky na straně svobody myšlení, ale během vývoje událostí bylo zřejmé, že oponenti většinových myšlenek jsou „nebezpeční“. Je tragédií, že netolerance některých představitelů reformace se nelišila od známé netolerance katolické církve. Jestliže takzvaní „kacíři“ byli katolíky odsuzováni k smrti upálením, stejně tak byly nežádoucí myšlenky a představy odsuzovány, pronásledovány a zakazovány ze strany některých protestantů. Katolíci se odvolávali na Justinianův kodex z 6. století, který odmítání trojičního učení trestal smrtí. Je smutné, že to přijali i mnozí protestantští vůdci, obnovovali tento trest a uplatňovali jej

vůči těm, kdo byli podle jejich názoru antitrinitáři. Příkladem je smrt Michaela Serveta.

Pokud však bychom se zde zastavili a jenom oslavovali naši minulost, nebyli bychom věrní Dávidovým myšlenkám. Musíme se dívat na svoji přítomnost a formovat svoji budoucnost. – Jak vypadá naše soudobé unitářství?

Inu, příliš optimisticky ne. Unitářství ztrácí svůj základ, naše kostely se vyprazdňují a chápu, že totéž prožíváte i vy ve vaší zemi. Co je tedy třeba dělat?

Myslím, že nejdřív ze všeho si musíme uvědomit, kdo jsme, odkud přicházíme a co nás během našich dějin utvářelo. Dále si musíme ujasnit své názory, potřebujeme zjistit, jaké je naše učení a teologické pozadí, na jehož základě jsme dospěli tam, kde se nyní nacházíme. A pak potřebujeme zjistit, kolik z nás ještě věří, že je v tom pro nás nějaká budoucnost. Kolik unitářů na světě skutečně zná hodnoty svého náboženství?

Máme několik dobrých znamení:

Na plenárním zasedání 20. února 2018 přijal maďarský parlament zákon, podle něhož bude napříště každý 13. leden připomínán jako Den náboženské svobody v Maďarsku. V prohlášení stojí:

My, kteří věříme, že pánem dějin je Bůh a ti, kteří říkají, že dějinám rozumějí na základě jiných zdrojů,

– majíce na paměti edikt z Tordy, přijatý našimi historickými předchůdci, sněmem Transylvánie, který poprvé v dějinách zavedl právo na svobodu svědomí a náboženství, když prohlásil, že „víra je darem Božím“,

– a uznávající pojem, zakotvený v zákoně, že sebeurčení komunity lze považovat za předchůdce moderní demokracie, jemuž se v dějinách západní civilizace dostalo širokého uznání a který může být považován za základní hodnotu křesťanské Evropy,

vyhlašujeme tento zákon:

Parlament v zákonné úpravě uznává připomínku zákona přijatého transylvánským sněmem v Tordě za součást maďarského duchovního dědictví.

Parlament prohlašuje 13. leden za Den náboženské svobody.

Návrh byl přijat všemi 142 hlasy.

3 István Pásztori-Kupán, *Teokratikus tolerancia? A Tordai Vallásbéke teológiai úzenete*, in: Keresztény Magvető, 2009, č. 2, s. 253.

Z unitářských oslav výročí 450 let od vydání ediktu. Torda, 13. ledna 2018.

(Foto převzato z unitarius.org/vallasszabadsag_torda_20180113_kg_1622/.)

Vítáme, že naše institucionální náboženství je po 450 letech našich dějin poprvé „kanonizováno“, nebo přesněji řečeno, že je státem přijato a nikoli pouze tolerováno a že poprvé získalo takovou pozornost v médiích a každodenním životě. Je to pocta a zároveň velká zodpovědnost. A víme, že to vše bude úspěšné, pokud zásadně zůstaneme věrni tomu, co prohlašuje toleranční edikt.

Maďarská unitářská církev požádala rumunský parlament a parlament EU, aby rovněž prohlásily 13. leden Dnem náboženské svobody; 13. ledna představila delegace církevních představitelů v Bruselu konferenci nazvanou *450 let náboženské svobody v Transylvánii*, 12. března odjela do Štrasburku za stejným účelem menší delegace a 18. dubna odjela delegace do Bukurešti, aby rumunskému parlamentu navrhla přijetí podobného zákona.

Uvidíme, s jakým úspěchem se tyto snahy setkají.

Potřebujeme vložit své životy do Božích rukou, přijmout Jeho prozřetelnost a věřit, že

s námi má nějaké plány i do budoucna! Potřebujeme mít vizi: Jak chceme, aby naše unitářství vypadalo za 10, za 20, za 50 let? „Bez vize lid zanikne,“ praví Kniha přísloví – a je to pravda! Bez jasné vize nepřežijeme.

Proto se ptám: Jakou vizi máme do budoucnosti? Myslíte, že unitářství může být odpovědí na výzvy 21. století? Myslíte, že je to víra, která vám dodá sílu uprostřed trápení? Myslíte si, že víra v Boha a hodnotu Ježíšova učení, svědomí a rozum jsou prostředky, které nám mohou pomoci, abychom tady a teď žili plným a hodnotným životem? Myslíte, že nejvlastnější podstata unitářství, naše přesvědčení o náboženské toleranci a pevná podpora svobody svědomí mohou tento svět změnit? Myslíte si, že vaše obec může být náboženským společenstvím, které je přínosné pro své okolí?

Pokud si to VY i MY myslíme a pokud podle této vize pro zítřek dokážeme žít, pak máme jako náboženské společenství budoucnost.

(přeložila Ruth Jochanan Weiniger)

Jádro unitářství a univerzalizismu v mém takřka kanadském srdci

Diane Rollertová

Rev. Diane Rollertová absolvovala teologickou fakultu Harvardovy univerzity a od roku 2006 působí jako duchovní v Montrealu (první žena duchovní v tomto sboru). Hodně se věnuje boji za svobodný přístup k náboženství, mezináboženskému dialogu a otázce postavení žen v rámci náboženských organizací i obecně ve společnosti. V současné době působí v Evropě jako ambasadorka americké Asociace unitářů a univerzalistů v EUU (organizaci Evropských unitářů a univerzalistů).

ODKUD JSEM

Mluvím jako unitářská a univerzalistická duchovní pocházející z USA a zároveň jako člověk, který strávil posledních 12 let ve službě unitářského sboru v kanadském Montrealu. Mám občanství dvou států, USA a Kanady, ale teď se nejmíc ze všeho považuji za *Québécoise* (Quebecanku).

Měla jsem to štěstí, že jsem se kanadskou občankou stala v provincii Quebec – v místě, jehož obyvatelé se často označují za francouzskojazyčný národ uprostřed anglickojazyčných Kanadánů. Vztahy mezi Quebecem a Kanadou jsou komplikované a existovat v nich jako unitářka je hodně náročné. Zároveň mluvím jako člověk, pro jehož unitářskou a univerzalistickou víru mají zásadní význam silné židovské kořeny. Vychovali mě židovští ateisté, kteří byli zároveň sociálními aktivisty. Když se rodiče rozhodli, že mě pošlou do synagogy, byl to zásadní okamžik mého duchovního vývoje: do Tóry a *templu* jsem se přímo zamilovala. Zamilovala jsem se do Boha. O pár let později moji příbuzní templ náhle opustili a řekli mi, že v Boha nevěří. V pouhých osmi letech jsem se vydala na cestu osamělou duchovní pouští. Martin Buber píše, že podle jednoho židovského mýtu známe, když jsme ještě v děloze, celý vesmír, ale při narození to zapomeneme. Jako děti začínáme hledat spojení s věčnou matkou a hledat nikdy nepřestáváme. Tato cesta utvářela mou víru.

Na počátku dospělosti jsem konečně objevila unitářský univerzalizismus. Protože člověk, kterého jsem milovala, byl vychován jako křesťan a já

Diane Rollertová na podzimním retreatu 2017 EUU v Belgii, Spa. (Foto převzato z: www.europeanu.org/about-us/euus-uaa-ambassador/.)

jako židovka, potřebovali jsme najít místo, kde bychom se mohli vzít tak, abychom obšťastnili jeho matku a uspokojili moje židovsko-ateistické rodiče. Kompromisem byl unitářský a univerzalistický sbor v newyorském Brooklynu.

O několik let později, když jsem v náručí držela našeho novorozeného syna, jsme se

stali členy milého a přívětivého unitářského a univerzalistického sboru v New Jersey. A tam, v této církevní svatyni, jsem se konečně cítila jako doma. Do očí mi vhrkly slzy. Poprvé po tolika letech jsem zase pocítila spojení s Bohem. U unitářů jsem znovu našla svou víru a už jsem ji nenechala vyprchat.

TŘI CESTY K JÁDRU MÉ VÍRY

O patnáct let později jsem vstoupila do semináře. Když jsem začala studovat na duchovenskou službu, bylo pro mne těžké říci, jak hluboké byly kořeny mojí židovské výchovy. Protože jsem se na škole dostala do velmi křesťanského prostředí, i vzhledem ke křesťanskému původu unitářství a univerzalizmu, uvažovala jsem o tom, zda by mojí cestou nemohlo být křesťanství. Kam patřím v rámci unitářsko-univerzalistického náboženského spektra? Mám se stát rabínkou, nebo to mám všechno hodit přes palubu?

Vybírala jsem si ze tří cest: na jedné straně judaismus, na druhé křesťanství – a pak střední cestu, takovou, která se mezi oběma předchozími spirálovitě proplétá. Nakonec jsem se rozhodla pro cestu nezodpověditelných otázek.

Když jsem byla na semináři v posledním semestru, moje maminka těžce onemocněla a já přerušila studium, abych mohla být s ní. V posledních hodinách jsem jí předčítala moderní verzi židovského *kadiše truchlících*:

*Snažila jsem se Tě milovat celým svým srdcem
a celou svou duší*

a i když si přijdeš vzít mou duši,

i když nevím, proč přijdeš,

*i když mne rozhněvá způsob, jakým si mě
vezmeš,*

kvůli Tobě budu stejně pronášet slova:

Šema Jisrael, Adonaj Eloheinu, Adonaj Echad.

Ta poslední hebrejská slova požehnání jsem se naučila jako dítě: *Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin je jediný*. Byla mojí součástí, stejně jako když jsem je celým srdcem a celou duší odříkávala jako osmiletá.

Roky jsem bojovala se slovem Bůh. Jak píše Buber: „Zajisté je to [slovo Bůh] nejzatíženější ze všech lidských slov – a právě z toho důvodu je slovem nejneznitelnějším a nejnev-

hnutelnějším.“ Jak jsem maminku nechávala odejít, uvědomila jsem si, že mojí teologií byla jednota, která nás spojovala. Můžete tomu říkat Bůh, můžete tomu říkat Duch života, můžete tomu říkat Ty. Slova nedovedou úplně vysvětlit spojení, které jsem v tu chvíli cítila. Spojení s tajemstvím, jímž je láska, jímž je život, jímž je smrt. Když maminka umřela, vrátila jsem se do semináře. Věděla jsem, že hlubokého spojení s judaismem se už nezbavím.

Jako dítě jsem se učila ničemu křesťanskému nevěřit. Jednu větev rodiny jsme ztratili během holokaustu. Všechno to bylo komplikované tím, že maminka mého otce byla ukrajinská katolička provdaná za žida. Během studií jsem zjistila, že mohu milovat a obdivovat toho Ježíše, který kázal Tóru a mluvil o lásce k bližnímu, ale nemohu plně přijmout Ježíše, který sám sebe nazýval světlem a jedinou cestou. A zároveň mě tradiční judaismus často zanechával v pocitech outsidera vůči té víře, kterou jsem zažívala v dětství.

Když maminka zemřela, vrátila jsem se do školy, kde jsem měla dokončit stáž jako nemocniční kaplanka na onkologické klinice v Bostonu. Nedlouho poté, kdy jsem maminku ztratila, mě pacienti často prosili, abych jim předříkávala Otčenáš. Podivná, konejšivá síla těchto slov mě spojovala s nemocnými a umírajícími lidmi, jímž jsem sloužila. Slova, která jsem do té doby neznala ani neodříkávala, pro mne získala veliký půvab. Jak jsem se modlila, rozebírala jsem jednotlivá slova. Duch života. Věčný zdroj všeho. Matka a Otec. Bezejmenný, který řekl Mojžíšovi: „Jsem, který jsem.“ Pomoz nám uskutečnit na zemi spravedlnost. Podporuj nás. Odpusť nám, že ubližujeme druhým. Odpusť těm, kdo ubližují nám. Pomáhej nám dělat to, co je správné. Pomáhej nám jít dál, tváří v tvář všemu, co je bolestivé a nevyslovitelné. I dnes jsou pro mne Šema a Otčenáš dvě harmonie, které spřádám do jediné písně. Zvolila jsem si cestu, která mně umožňuje vetkat víru svého dětství do dalších zkušeností, takže utváří víru, do níž neustále vrůstám.

Tady někde bylo mé srdce, když jsem byla povolána, abych sloužila jako duchovní v unitářském sboru v Montrealu. Když jsem tam dorazila, musela jsem se zorientovat v úplně nové kultuře.

Budova unitářského sboru v Montrealu (Kanada). (Foto převzato z: commons.wikimedia.org/wiki/File:5035_boulevard_De_Maisonneuve_Quest.jpg.)

MŮJ NYNĚJŠÍ KULTURNÍ KONTEXT

Daleko odtud, v mrazivé Kanadě, v provincii Quebec, kde žijí, vládla lidem dříve po staletí katolická církev. V době, kdy Španělsko kolonizovalo většinu Jižní Ameriky a Filipíny, kolonizovala Francie východní části Severní Ameriky. Francouzi vyslali do Quebecu své kněze a mnichy. Ti říkali, že jsou zde proto, aby lidi „civilizovali“. Po staletí měla nad quebeckou společností naprostou kontrolu katolická církev. Vedla školy, nemocnice, sociální služby a prostřednictvím svého vlivu i vládu. Většina nedomorodých francouzskojazyčných osadníků v Quebecu byla vychována jako katolíci. Žádné jiné náboženství neznali. Všechno se to změnilo v 70. letech, kdy došlo k takzvané „tiché revoluci“. Příslušníci francouzsky mluvící většiny převzali vládu. Převzali veškeré instituce, provozované do té doby anglickou většinou a církví. Prakticky sebrali katolické církvi veškerou moc. Udělali to potichu, nenásilně, demokratickým hlasováním. Statisíce lidí z církve takřka přes noc vystoupily.

Dnes, když hovoříte se staršími francouzsky mluvícími ženami, které vyrůstaly v době, kdy Quebec ovládala katolická církev, vyprávějí vám hořké příběhy. Vzpomínají, jak je vesničky

faráři nutili, aby měly hodně dětí – často až dvacet. Lidé si pamatují krutost kněží na malých vesnicích, pamatují, jak jim kněží brali peníze a půdu, jak zneužívali a ponižovali ženy. Pro mnoho lidí v Quebecu je těžké si představit, že by náboženství mohlo být dobré. Pamatují příliš mnoho zlého.

Anglickojazyčné obyvatelstvo přitom žilo ve svém vlastním osamění. Unitářský sbor v Montrealu byl založen ve 40. letech 19. století jako křesťansko-unitářská kongregace a ta byla jednoznačně anglofonní. Když jsem roku 2006 přijela, procházela kongregace změnou identity. Přežila 70. a 80. léta, kdy se mnoho jejích členů přestěhovalo na západ do Ontaria a ještě dál. Byla to reakce na francouzské separatistické hnutí, prosazující silná opatření na ochranu francouzského jazyka.

Členové církve, kteří se rozhodli zůstat, se dělili na tradicionalisty – ti stále cítili napojení na křesťanské kořeny a humanitu a zároveň se rozhodli odhodit všechny odkazy na starší tradice. A pak přicházeli mladší členové, hledající hlubší spiritualitu. Někteří pocházeli z tradičního náboženského prostředí, zatímco jiní se dosud s žádným náboženstvím nesetkali. Prostě jen žížnili po víře.

ZRANĚNÁ SLOVA A VELKÝ ROZKOL

Přijela jsem natěšená na to, že budu mít příležitost sdílet svoji duchovní cestu s druhými, kteří nemusejí mít stejné názory a prožívání jako já. Proč bychom tu jinak byli, než abychom ukazovali světu, jak lidé úplně jiných postojů dovedou vytvářet milující společenství? Takže když jsem se setkala s odporem, byl to pro mě trochu šok. Ocitla jsem se v prostředí, kde bylo příliš mnoho tabu, zvláště co se týká jazyka. Zdálo se, jako by téměř každé slovo, na němž mi záleželo, bylo nějak zraněné. „Víra“, „Bůh“, „spiritualita“, „bohoslužba“, „svaté“, „posvátné“: každé z těchto slov jako by bylo spouští, o kterou se mnoho lidí bálo jen zavadit.

Jednoho dne se nějaký nový příchozí zeptal, jestli tu bude „mše“. U vchodu bylo cítit obavy. Někdo přišel a skoro mě popadl za rameno: „Nějaký pán se tu ptá na mši. Co budeme dělat?“

„Proč jsou všichni tak nervózní?“ řikala jsem si. „Ten chudák možná jiný výraz pro nedělní shromáždění nebo bohoslužbu prostě nezná.“ Vypadalo to dost smutně, jako kdybyste někoho, kdo k vám přišel na návštěvu, přivítali slovy: „Promiňte, pokud neznáte náš očištěný slovník, tak sem nechoďte.“ Měla jsem obavy o všechny, kdo přicházejí a hledají duchovní domov, svatyni tolerance a přijetí, ale v okamžiku duchovní nouze nejsou vpuštěni dovnitř.

Tak jsem zavedla přejatý koncept „zraněných slov“. Zraněná slova jsou náboženské termíny, které někdo použil, aby nás zranil – nebo také slova, která máme rádi, ale jejichž definice převzali jiní. Požádala jsem členy kongregace, aby uvedli zraněná slova, s nimiž se v životě setkali. V seznamu vedla „víra“ (*faith*), hned po ní následoval „Bůh“. Velkou část následujícího roku jsme při nedělních shromážděních zkoumali obsah těchto slov.

Trvalo to roky, ale už se nám daří mnohem lépe ptát se jeden druhého, co myslíme, když používáme náboženská slova. Pořád mě ale překvapí a upřímně zamrzí, když slyším, jak lidé z mojí komunity hrdě prohlašují: „My tady na Boha nevěříme!“ Víím, že někteří lidé se prostě radují z toho, že jsou osvobozeni od bolestivých a utlačujících náboženských zkušeností z minula. Víím, že poskytujeme útočiště lidem, kteří vytvářejí náboženské společenství, aniž

by věřili v Boha. Moje víra mne však vybízí, abych se spíše otevírala, než uzavírala. Jsem si vědoma, jak zranění, s nimiž se setkávám, může působit všemi směry.

Před několika lety mně jeden člen dal knihu s názvem „Obnovení rovnováhy“ (*Regaining Balance*) od Michaela Wernera – humanisty, který rozhněvaně opustil řady UU. Werner unitářství a univerzalizmus ostře kritizuje za údajnou ztrátu humanistické identity. Obviňuje ženy, příslušníky generace baby boomu, duchovní na částečný úvazek, UUA, naše semináře, náboženský jazyk a procesuální teologii,¹ že se vzdálili rozumu a vědě a vytvořili hnutí, které si z tolerance a náboženského pluralismu udělalo modly. Jinými slovy, aktivně jsme mezi sebe přijímali lidi, kteří zastávají různé náboženské postoje. A Werner říká, že výsledkem je postoj „anything goes“: všechny postoje si začaly být rovné. Teď jde jen o lásku a dobrý pocit. Ale ztratili jsme podle něj svůj vlastní styl.

Mohla bych zvednout ruku a říct: „Jsem vinná!“ – Jsem žena, patřím ke generaci baby boomu, duchovenská služba je mým druhým (a možná třetím) povoláním, miluji důstojný jazyk a občas fušuji do procesuální teologie. Ale věřím také na vědu a vážím si rozumu.

Když jsem byla povolána do unitářského sboru v Montrealu, měla jsem velké obavy. Staneme se sborem, v němž jsou vítáni jen racionální humanisté, nebo se nás zmocní emoční a duchovní agenda, která je až příliš náboženská? Co s duchovní, která na konci meditace říká „amen“?

K vytvoření společenství, které má člověk rád, je zapotřebí dobrý úmysl a spousta práce, a tak se zas a znovu ptám: Pokud nedokážeme vést dialog v našem společenství, co chceme dát světu? Někteří z nás se rozhodli žít spíše srdcem, jiní spíš hlavou. Když ale chceme něco společně dělat, potřebujeme všichni překročit myšlení, mluvení i cítění. Potřebujeme si zašpinit ruce při tvoření něčeho poctivého a důstojného – to nás může přivést ke skutečnému, sdílenému smyslu. Ke zjištění, že sdílený smysl není nic snadného, zvláště v komunitě, jako je ta má, která se nachází ve složitém sociálním kontextu.

¹ Procesuální teologie studuje vztah Boha k univerzu jako vývojovému procesu a považuje svět za navzájem propojený jako jeden obří ekosystém [pozn. red.].

MOJE VÍRA – MOJE BRÝLE

Jak šel čas, stávala se naše kongregace čím dál více multikulturní a bilingvní. Pamatujete, co jsem říkala o odmítání katolické církve v Quebecu? Tyto historické okolnosti hrály důležitou roli při utváření mé činnosti v rámci kongregace i mezináboženských aktivit v Montrealu.

Úplně první rok, kdy jsem byla v Montrealu, se v Quebecu velmi diskutovalo o vztahu k novým přistěhovalcům a o tom, jak by se zde mohli rozumně usadit. Jinými slovy, jak moc legálního pobytu můžete dát lidem různých kultur a náboženství. Upřímně řečeno, většina debat se týkala islamofobie, přimíchali se do toho také židé a sikhové. Ke zlomovému bodu dospěly diskuse roku 2014, kdy se tehdejší vláda pokusila prosadit regulaci „ostentativního nošení“ náboženských symbolů. To znamenalo, že kdyby někdo měl na hlavě hidžáb nebo nikáb, židovskou kipu, sikhský turban nebo na krku velký kříž, nemohl by pracovat ve státním sektoru. Stát je samozřejmě největší zaměstnavatel, což znamená, že by se zákon týkal lékařů, sester, sociálních pracovníků i lidí, kteří pracují ve státních úřadech.

Vzdor argumentům, že by nová úprava vlastně osvobodila muslimské ženy, jsem vnímala, že by jedné skupině žen odebrala právo vyjadřovat svoji víru způsobem, který si zvolily. Chápu, že mnoho quebeckých žen, které si z dětství pamatují jeptišky v závojích a zneužívání ze strany kněží, si prostě nedovede představit, že

by se nějaká žena svobodně rozhodla žít podle víry, která jim připadá tak cizí. Zkontaktovala jsem se s nedalekou mezináboženskou komunitou muslimů, židů, sikhů, křesťanů a dalších. Vytvořila jsem skupinu různých žen v duchovních úřadech, která se zastala práv muslimek. Mluvila jsem proti navrhovanému zákonu v quebeckém Národním shromáždění. Byla to pro mne věc náboženského svědomí a práva na náboženský projev.

Někteří lidé v mé kongregaci byli šokováni. Bylo zapotřebí mnoha rozhovorů, které ještě stále nejsou u konce. Už jsme ale urazili dlouhý kus cesty. Byla jsem velice hrdá, když moje společenství vytvořilo a vyvěsilo veliký banner s množstvím náboženských symbolů a slovy: „Vivre ensemble. Live in Harmony.“ (Žít společně. [fr.] Žít v harmonii. [angl.]) Zákon našťestí neprošel, ačkoli pokus byl nedávno v nové podobě oživen, takže máme zase co dělat.

Myslím, že můžeme mít velmi různá pojetí víry. Mám za to, že nás tyto rozdíly nemusejí rozdělovat, nýbrž obohacovat, ať už uvnitř našich unitářských a univerzalistických hnutí, nebo v rámci širší společnosti, v níž žijeme. Vyžaduje to však strašlivé množství práce – abychom se zbavili různých svých netolerancí a skutečně si mohli vzájemně naslouchat.

Jádrem mé unitářské a univerzalistické víry je otevírat svoji mysl, své srdce i ruce okolnímu světu.

Amen!

(přeložila Ruth Jochanan Weiniger)

„Jádrem mé unitářské a univerzalistické víry je otevírat svoji mysl, své srdce i ruce okolnímu světu.“ (Obr. © Dreamstime.com.)

Paprskům sluncí všech

Pavel Sedlák

Vzpomínám si, jak na jednom sněmu někdo položil otázku, co budeme jako unitáři dělat, jak přitáhneme veřejnost, jestli snad „budeme dělat kotrmelce“? Přiznám se, že mi tato zdánlivá absurdita uvízla v paměti. Obávám se, že „organizované náboženství“ je dnes pro svobodomyšlné lidi podobně přitažlivé jako „zubní ordinace“. Když navíc promluvíme o „svobodomyšlném náboženství“, většina našich bližních si pomyslí, že to je jistě nějaká sektářská finta.

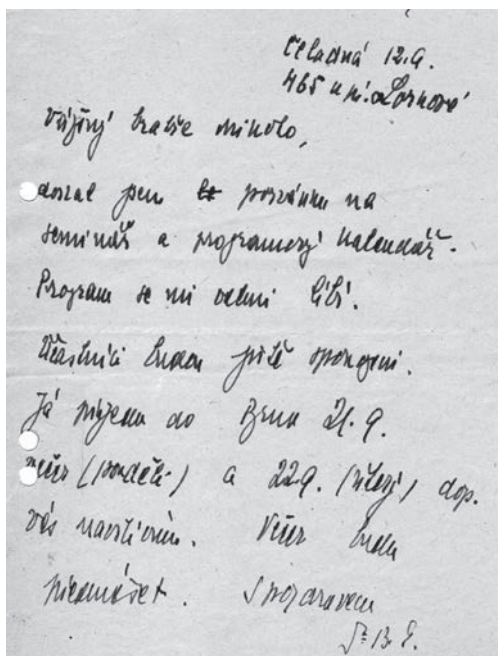

Univerzitní profesor JUDr. Bohuslav Ečer (31. července 1893 – 17. března 1954). (Foto ČTK)

Pokud se hlouběji zamyslíme nad otázkou „co bychom měli jako unitáři dělat“, nutně se dostaneme k otázce identity. Kdo vlastně jsme, kde jsou naše kořeny? Co nám dává oprávnění k existenci? Proč to nevzdáme? Proč prostě nepřijmeme „řešení“ komerčního hédonismu, nabízeného, ba nvcovaného naší civilizací? Jak v jedné skvělé bluesové skladbě zpívá B. B. King: „I've got a good mind to give up living, and go shopping instead“ (vykašlal bych se na život a šel místo toho nakupovat).

Brněnské unitářství vzniklo v době první republiky na popud Norberta Fabiana Čapka. Šťastně přežilo těžké období druhé světové války. Brno tehdy bez duchovního, který by zbytečně poutal pozornost úřadů, pokračovalo v unitářské práci. Větší potíže nastaly v období komunistické totality po druhé světové válce.

Jednou z výrazných osobností brněnské Unitarie tehdy byl JUDr. Bohuslav Ečer, po kterém je dnes pojmenována ulice v Brně-Bystrci. Bohuslav Ečer byl vojenský justiční činitel, který za Československou republiku soudil nacistické zločiny u norimberského tribunálu. Jako svébytná osobnost, nevyznávající marxisticko-leninskou ideologii, nepochybně budil nelibost totalitního státu, který pocítoval nutkavou potřebu likvidovat jakýkoli náznak plurality, nebo dokonce opozice. Přitěžujícími okolnostmi nepochybně bylo přátelství s Edvardem Benešem, zastávání se Milady Horákové a také aktivita v brněnské unitářské obci. Bohuslav Ečer ze-

Ukázka rukopisu Bohuslava Ečera. (Archiv NSČU, složka Dr. Ečer, kart. nečíslovan.)

Miloš Mikota, Boris Merhaut a Ron Fredrick.
(Fotoarchiv NSČU, dosud nezpracovaný materiál.)

mřel na srdeční selhání den předtím, než si pro něj přišla STB. Člověku se vybaví Karel Čapek, pro kterého si také gestapo přišlo až pár dní po jeho smrti. Režim si vybil vztek alespoň na účastnících Ečerova pohřbu, které odsoudil ve vykonstruovaném politickém procesu.

Protože se Bohuslav Ečer aktivně podílel na vedení brněnských unitářských shromáždění, byl v rámci tohoto procesu odsouzen také Miloš Mikota a došlo k uzavření brněnské obce, což se předtím nepodařilo ani nacistům. Byla to velmi těžká doba. Svobodomyšlná víra, pokud není oportunistická, nutně překáží totalitě. V šedesátých letech, kdy režim poněkud polevil, brněnskou Unitarii obnovoval Miloš Mikota

společně s Bohumilem Houserem, s kterým k nám přišly také buddhismus a jóga.

Moje osobní zkušenost s brněnskou Unitarií se datuje až po roce 2000. Ještě jsem zde zažil působení bratra Housera, sestry Šubartové, bratra Merhauta a jiných. Brno již tehdy vedla reverendka Jarmila Plotěná, která tím navázala na práci Miloše Mikoty. Pod jejím laskavým vedením zde spolupracují nebo se „hádají“ lidé různých duchovních směrů, s větším či menším nadhledem.

Snažíme se porozumět sami sobě, přírodě i rozhádanému lidstvu, zmítanému různými myšlenkovými proudy. Navzdory začarovanému kruhu růstu výroby a spotřeby na Západě a populační explozi v rozvojovém světě dosud existuje šance, aby lidstvo využilo své současné nemalé možnosti k všeobecnému prospěchu naší planety. Jsme na rozcestí, které může vést ke „zlatému věku“, nebo ke katastrofě nevídaných rozměrů.

Pokud máme nějaký „brněnský“ unitářský „recept“, je to snaha o přiměřenost. Dnes není vhodná doba na to, pokoušet se v nějakém „křížáckém tažení“ prosazovat zaslepeně pouze svoji „pravdu“, na úkor „pravd“ ostatních. Brněnské unitářství nechce suplovat nebo nahrazovat jiné duchovní směry, ani z nich eklekticky „vyzobávat rozinky“, ani nechce kreslit ezoterické vzdušné zámky, ani se rozplynout v obecném humanismu. Věříme, že duchovní poznání v sobě nese skutečnou naději, hodnotu, hlubší smysl. Jak se zpívá v jedné písni: „Vystavme duši proudům paprsků sluncí všech.“ Pokud význam této věty dokážeme alespoň zčásti realizovat, nemusíme se o budoucnost unitářství v Čechách a na Moravě obávat.

„Vystavme duši proudům paprsků sluncí všech.“ Pokud význam této věty dokážeme alespoň zčásti realizovat, nemusíme se o budoucnost unitářství v Čechách a na Moravě obávat.

(Obr.převzat z: commons.wikimedia.org/wiki/File:Sun_beams_over_Derwent_water_from_Barf_-_panoramio.jpg)

Konference Ekologie a spiritualita na podzim v Praze

Česká unitářská obec The International Unitarian Church of Prague pořádá v sobotu 15. září zajímavou konferenci s mezinárodní účastí. Jmenuje se Ekologie a spiritualita – vize pro unitáře 21. století a uskuteční se od 10:00 dopoledne v Čapkově sále pražské Unitarie.

Rev. Lara Fuchsová-Holmová,
Švýcarsko.

Rev. Dr. Nicole Kirková, Meadville
Lombard Theological School
v Chicagu, USA.

PhDr. Jiří Motl, Ph.D.,
psycholog, pedagog
Karlovy univerzity v Praze.

(Fotografie přednášejících pocházejí z archivu NSČU.)

Jednácím jazykem bude angličtina, ovšem celá akce bude simultánně tlumočena do českého jazyka. Akci bude moderovat Rev. Mark Shiels, duchovní pořadatelské obce.

Hlavními přednášejícími jsou dvě unitářské duchovní – Dr. Nicole Kirková z Meadville Lombard Theological School v Chicagu s příspěvkem nazvaným Ekologie s úctou – zrod ekologického povědomí v unitářské a univerzalistické tradici (Reverential Ecology – The Birth of Green Consciousness Within the Unitarian and Unitarian Universalist Tradition) a Rev. Lara Fuchsová-Holmová, jež se bude věnovat tématu Spirituální ekologie – naše živá víra ve světě (Spiritual Ecology – Our Faith Alive in the World) – a dále psycholog dr. Jiří Motl, který svůj příspěvek nazval Žít v harmonii s přírodou – cesta k duševnímu zdraví a životní pohodě (Living in Harmony with Nature – A Path to Mental Health and Wellbeing).

Pro členy NSČU je účast na konferenci zdarma a všichni jsou předem vítáni!

Registrace je možná do 18. srpna 2018, stačí zaslat své jméno, v případě unitářů také jméno domovské obce na e-mailovou adresu simon@pragueunitarians.com.

Více informací o konferenci je možné najít na webové stránce:

www.pragueunitarians.com/ecospiritual.html.

SOUTĚŽ EKOLOGIE A SPIRITUALITA PRO STUDENTY UNITÁŘSKÉ AKADEMIE

K této konferenci se přímo váže také soutěž, kterou pořádá The International Unitarian Church of Prague ve spolupráci s Unitářskou akademií pro její studenty. Studenti z obou studijních programů naší akademie, kteří se budou chtít soutěže zúčastnit, musejí do soboty 27. října 2018 napsat článek, esej či duchovní promluvu na téma, které:

1. bude nějak reflektovat téma konference,
2. bude z hlediska obsahu i formy snadno pochopitelné laickou veřejností,
3. bude mít i nějaký praktický přesah, který by povzbudil členy našich obcí k tomu, aby se více zabývali ekologickými otázkami,
4. bude snadno převoditelné do duchovní promluvy některým z našich duchovních,
5. bude ideově originální a pozitivním způsobem pojaté.

Práce ve formátu Word nebo pdf prosím zasílejte na adresu Unitářské akademie: info@unitar-ska-akademie.cz, řádné doručení vám bude obratem potvrzeno zástupcem užšího vedení Akademie.

Práce by neměla přesáhnout 10 normostran, minimální rozsah není stanoven. Odevzdané práce vyhodnotí tříčlenná porota složená z jednoho zástupce The International Unitarian Church of Prague a dvou zástupců širšího vedení Unitářské akademie (rozhodnutí poroty bude konečné a nebude možné se proti němu odvolat). Nejlepší práce bude odměněna cenou 6 000 Kč pro jejího autora, autor druhé nejlepší vyhodnocené práce získá odměnu 3 000 Kč. Práce mohou být do soutěže odevzdávány v českém i anglickém jazyce. Oba oceněné příspěvky budou publikovány ve sborníku z konference.

Soutěž bude oficiálně vyhodnocena v rámci slavnosti Sdílení světla, která se uskuteční v sobotu 1. prosince 2018.

Kristýna Ledererová Kolajová, Mark Shiels

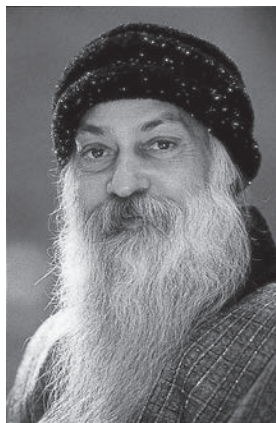
Nastavené zrcadlo sebepoznání na každém kroku

Jana A. Rašková

Zrcadlo je dostatečně hladký povrch odrážející světlo a tvořící tak obraz předmětů před zrcadlem. Světlo je v přeneseném smyslu slova také v každém z nás. Jak se tedy vidíme, když proti nám stojí jiný člověk jako naše nastavené zrcadlo? Opravdově? Převráceně? Překrouceně? Slyšeli jste někdy, že nám vztahy vytvářejí (či nastavují) zrcadla? Carl Gustav Jung používá ve svém díle (například v druhém dílu Tavistockých přednášek) termín „stín“, odkazující k odmítané části naší osobnosti, která je však neoddělitelně přítomná v našich nevědomých motivacích, lidé také často mluví o projekcích; já používám jako hlavní zdroj poznání indického mistra Osho a jeho rozsáhlé dílo o vztazích (v každém případě jde o seberozvoje, a tudíž ryze unitářské téma).

Carl Gustav Jung (1875–1961), lékař a psychoterapeut.
(Foto převzato z: commons.wikimedia.org/wiki/File:CGJung.jpg.)

Osho (1931–1990), duchovní učitel.
(Foto převzato z: commons.wikimedia.org.)

Jakákoliv lidská vlastnost, zkušenost, kterou se potřebujeme naučit či odnaučit, nám podle něj na naši cestu životem doslova přitáhne osobu, která odráží či zrcadlí vše, co právě hledáme, neuvědomujeme si, že máme, nebo co přímo odmítáme. Chceme-li tedy dojít k sebepoznání, pozorujeme *pozorně* své vztahy. UVědomujeme si, kdo nás inspiruje a kdo nás rozčiluje. Tento obraz sebe sama se nám ukazuje každým dnem a doslova na každém kroku. Každý jsme jiný, originální, přesto náš lidský potenciál, naše Duše, obsahuje všechno, kladné i záporné, černé i bílé a všechny ostatní barvy duhy mezi tím. Všichni jsme všechno! Všechny lidské reakce, postoje, nálady, stavy mysli i Ducha jsou součástí kruhu Jednoty. Problém nastává, když nějakou z lidských vlastností odmítneme.

Nejprve je nutné přijmout plnou zodpovědnost za svůj život! To znamená přestat ukazovat prstem na ty druhé: „To oni by se měli lépe chovat a já bych pak...“ anebo „Tohle už neuměla moje prababička, jak bych to mohl dokázat já?“ atd. atd. Upřímné rozhodnutí být odpovědný za svůj život, své myšlenky, slova i činy v nás probouzí obrovskou sílu ukázat prstem na sebe a začít se sebou něco dělat. V umění přiznat si, kým opravdu jsme, nám pomáhají právě vztahy s druhými. Na jednoduché úkoly postačí letmá setkání v dopravním prostředku či na úřadě, na hlubší duchovní poznání se člověk nejčastěji konfrontuje s rodičem, životním partnerem, dítětem apod.

S tímto vědomím pak není náhoda, kudy moje kroky vedou, koho potkám na jeden den,

s kým se vídám déle a kdo zasáhne svou přítomností do mého života natrvalo. Najednou tu vidím hluboký řád a prostor pro vlastní proměnu. Přestanu se vinit, vyčítat druhým, závidět, oddělovat se od ostatních! Naopak. Mohu přece začít jednat! A hned tu nabízím konkrétní postup:

1. vzít si papír a tužku,

2. vybrat si konkrétní osobu: třeba sourozence, kamaráda, kolegu, nepřítele nebo postavu z oblíbeného seriálu,

3. vypsat (pojmenovat) všechny její vlastnosti, ať už na mě působí v kladném či v záporném smyslu a

(4.) následně objevit, že jsou to právě ty mé vlastnosti (postoje), které nemám ve svém kruhu Jednoty.

Příklad:

Moje sestra je sebestředná. Tato její negativní vlastnost je první, co mě napadne, když si sestru vybavím (představím). Sebestřednost je však zároveň vlastnost, které se bráním, odmítám ji, nepřipouštím si ji a přitom je součástí mé osobnosti. Aktivně se tedy pokouším o smíření se s touto realitou, neošklivím si ji, přijímám sebe samu i s tím, že bývám také v některých situacích více či méně sebestředná.

Výsledkem je poznání, že jsem vlastně soubojem všech možných vlastností, které mohu i nemusím zrovna projevovat, ale jsem si jich

vědoma. Potom se tedy nijak neodděluji od druhých ani nepotřebuji hodnotit druhé, tím méně svoji sestru. Její vlastnosti mi nevadí! Jsou i moje.

Naším úkolem je tedy vlastnosti druhých přesně pojmenovat, přijmout je a naučit se milovat sami sebe, včetně těchto dříve odmítaných vlastností. A to jak těch kladných, se kterými nebývá velký problém, jsou to spíš naše skryté talenty, tak hlavně těch záporných.

Kontrolní formule zní:

„Mám se rád(a) takový(á) jaký(á) jsem, včetně toho, že dokážu:

– lhát jako brácha!

– závidět jako Boženka!

– podvádět, okrást, nenávidět, ublížit, zneužít, pochlebovat, odsoudit...!“

Ano! Ano! Opravdu jsme ve své nevědomosti schopni udělat vše a také jsme to jistě již mnohokrát udělali. Nesudme proto lidi (nesoucí proti nám zrcadlo) za informaci o nás samotných. Pozorujme a konfrontujme svůj skutečný obraz s tím, co si o sobě myslíme a co si o nás myslí druzí, nebo s tím, co si myslíme, že si o nás myslí ti druzí, a začněme se vidět přímo a pravdivě. A zopakujme si celý výše uvedený postup, protože jenom používáním a opakováním se ho naučíme bezchybně a nepokřiveně.

Poděkujme a pohledme – někdo další k nám zase kráčí se zrcadlem v ruce.

„Poděkujme a pohledme – někdo další k nám zase kráčí se zrcadlem v ruce.“ (Obr. © Dreamstime.com.)

Jas hvězd

Jiří Olšovský

Jiří Olšovský – filozof, básník a člen Pražské obce unitářů se narodil 11. 3. 1952 ve Vrchlabí a působil v Masarykově a ve Filosofickém ústavu AV ČR jako badatel. Věnuje se existenciální a fenomenologické filozofii, vytváří filozofickou encyklopedii (Slovník filozofických pojmů současnosti), poetické meditace nad fotografiemi (Skryté rytmy země), píše a publikuje poezii (sbírky Pátá esence, Blíž nevýslovnému a další).

*Rozhodni se pro dobrou věc
nad tebou jasná hvězda včelka plane
její všepřítomnost je tu
a slunné bytí bystře vane
z něho vzchází poutník nebes na spálenou zem*

*Pro to co je pro nás pod sluncem
logos se stále shromažďuje
v usebraných srdcích ledňáčků*

*Inkvizice kdykoli podepíše glejt proti větru
jedovatí černí brouci rudí červi se rýmují
zbaví se spojených s nachovým polem
z nichž mírné myšlenky jemně sněží*

*Projdeš stříbrným úvozem
bledou úzkost ze sebe setřeš
stádo logokratů se tupě otočí zády k ohni
Kráčíš k pramennému rozhodnutí*

Vydává:

Náboženská společnost českých unitářů, Karlova 186/8, 110 00 Praha 1, IČ: 00460524
Vychází 6x ročně.

Redakční rada:

Susan Goldberg, Petr Jirgl, ThDr. Karolina Sofia Pavala, PhDr. Kristýna Ledererová Kolajová,
PhDr. Radovan Lovčí, MgA. Miloš Mášik, Ing. Pavel Sedlák

Redakce:

Kristýna Ledererová Kolajová, Jarmila Colombo

Garant hlavního tématu čísla:

Rev. Jarmila Plotěná

Grafická úprava a sazba:

Pavel Bosák

Tisk:

ON tisk, s. r. o., Křesomyslova 384/17, 140 00 Praha 4

Kontakt:

kristyna-ledererova@unitaria.cz

Registrováno pod č. MK ČR E 20775.

ISSN 2339-1107

Za původnost a věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků náležejí autorům a jakékoli jejich další užívání musí být v souladu s autorským zákonem.

Obrázek na první straně obálky: Slunce © Jarmila Plotěná.

Obrázky na třetí straně obálky: archiv NSČU, kart. 58.

Obrázek na čtvrté straně obálky: Barvy a nálada © Shutterstock.

